

50281

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

SECTIO JURIDICO-POLITICA
CURANT S. EREKY ET E. POLNER

A HITELSÉRTÉS BÜNCSELEKMÉNYE AZ ELMÉLET ÉS A GYAKORLAT MEGVILÁGÍTÁSÁBAN

IRTA

dr. MECSÉR JÓZSEF

SZEGEDI KIR. TÖRVÉNYSZÉKI JEGYZŐ

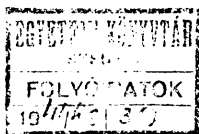
TOMUS XV.

FASC. 1.

S Z E G E D, 1 9 4 0

A M. KIR. FERENC JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM ÉS A ROTHERMERE-ALAP TÁMOGATÁSÁVAL KIADJA
A M. KIR. FERENC JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM
BARÁTAIÉK EGYESÜLETE

P. 2.—

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

· SECTIO JURIDICO-POLITICA
CURANT S. EREKY ET E. POLNER

A HITELSÉRTÉS BÜNCSELEKMÉNYE AZ ELMÉLET ÉS A GYAKORLAT MEGVILÁGÍTÁSÁBAN

IRTA

dr. MECSÉR JÓZSEF

SZEGEDI KIR, TÖRVÉNYSZÉKI JEGYZŐ

TOMUS XV.

FASC. 1.

S Z E G E D, 1 9 4 0

A M. KIR. FERENC JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM ÉS A ROTHERMERE-ALAP TÁMOGATÁSÁVAL KIADJA

A M. KIR. FERENC JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM
BARÁTAINAK EGYESÜLETE

50281

Készült a könyvnyomtatás feltalálásának ötszázadik esztendejében
Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Részvénytársaságnál, Szeged.

1. A hitelsértésről általában.

A hitelsértésről szóló 1932: IX. törvénycikk (az alábbiakban röviden: Hs.) megalkotása óta eltelt néhány esztendő a hitelsértés bűncselekményével kapcsolatban igen sok megvitatásra került problémát vetett fel. E problémák megoldásában elmélet és gyakorlat meglehetősen sok esetben szembe kerültek egymással. E tanulmány egyik célja ezeknek a vitapontoknak lehető kiküszöbölése, helyesen közös nevezőre hozása. De ezen túlmenően e tanulmány azt is célul tűzte ki maga elé, hogy a hitelsértési büntetendő tényálladékokat rendszeres, logikus módszer segítségével ízekre taglalja és megvilágítsa. E fejtegetések köréből természetesen eleve kirekesztjük a Hs. 9. és 10. §§.-aiban körülírt vétségeket, amelyek kisebb jelentőségű, inkább a csőd- és csődönkívüli kényszer-egyességi, illetve kényszerfelszámolási eljárás körében előforduló jogsértéseket nyilvánítanak büntetendőkké. Ugyancsak nem vonjuk ismertetésünk körébe a Hs. 11. §.-ában szabályozott hűtlen kezelés vétségét, illetve büntettét sem, mert az e szakaszban szabályozott tényálladék rendszer szempontjából a Btk.-nek a hűtlen kezelésről szóló rendelkezései közé sorozandó be.

Ami a *hitelsértés büntetendőségének alapját* illeti, e részben — véleményünk szerint — nem lehet különbséget tenni hitelsértés és büntetendő vagyonbukás között. *Zöldy Miklós*¹ a vagyonbukás büntetendőségének alapját abban látta, hogy a hitel jog szabályai értelmében a hitelezőknek kétségbevonhatatlan igényük van arra vonatkozólag, hogy magukat az adós vagyonából kielégíthessék. Nézetünk szerint a hitelsértés büntetendőségének is az a magva, hogy az adósnek nem áll jogá-

¹ Zöldy Miklós dr.: A hitelezőket károsító bűncselekmények. 4. 1.

ban hitelezői összességének az ő vagyonából való kielégítési jogát sem szándékos, sem gondatlan magatartással, illetve mulasztással meghiusítani. Liszt² az ő tankönyvében „a hitelezők követelési jogának megsértéséről” szól s annak fogalmát egész általánosságban akként jelöli meg, hogy annak lényege: „az adós vagyonának szándékos vagy gondatlan csökkentése.”

S ha az 1932: IX. t. c. két főtényálladékát: az 1. és a 4. §-t behatóan elemezzük, azoknak lényegét ugyanabban a meghatározásban foglalhatjuk össze, mint amelyet fentebb Liszt-nél olvashattunk: *A hitelsértés az adós részéről lényegileg nem egyéb, mint vagyonának szándékos vagy gondatlan csökkentése, illetve hozzáférhetetlenné tétele s ennek eredményeképp hitelezői kielégítésének szándékos vagy gondatlan meghiusítása vagy csorbitása.* A hitelsértés fogalmának a törvényi tényálladékokból kivehető ez az *ú. n. tudományos meghatározása* természetesen nem símul egészen pontosan hozzá az egyes büntetendő ténykeretekhez. Így pld. a 4. §. a gondatlanság körét szűkebb határok közé szorítja, mint tudományos definíciónk: az adósnak nem mindennemű gondatlan vagyoncsökkentő magatartását állítja oda elkövetési cselekmény gyanánt, hanem csak az adósnak nyilvánvaló pazarlását, nagy mértékben hanyag vagy könnyelmű üzletvitelét, illetőleg gazdálkodását. Ez a körülmény azonban tudományos definíciónk elvi helyességén mit sem változtat.

Habár tehát a hitelsértés tudományos szempontból a bűncselekmények ama nagy csoportjának tagjai között foglal helyet, amelyet fentebb „a hitelezői követelési jog megsértése” névvel illettünk, ennek ellenére egyetértünk Rácz Györggyel³ abban, hogy a hitelsértés törvényhozásunkban lényegileg új bűncselekményfogalomként jelenik meg. Ez a körülmény rendkívül megnehezítette az új törvénnyel kapcsolatban a bírói gyakorlat és az elmélet állásfoglalásának kialakulását. Nézetünk szerint elmélet és gyakorlat két forrásból meríthet a Hs. vitás fogalmainak értelmezésénél: az egyik forrás a Btk. 386. §.-ában szabályozott *ú. n. csalásnak tekintendő büntett egyik-*

² Liszt: Lehrbuch. 476. S.

³ Rácz György: kritikai ismertetés Zöldy Miklós: A hitelsértési törvényről című művével kapcsolatban (Magyar Jogi Szemle 1932. évf. 310—311. l.)

másik tényálladási elemével kapcsolatban kifejlődött bírói gyakorlat, a másik forrás pedig a Hs. miniszteri indokolásának szövege.

A Btk. 386. §-át ugyan a Hs. bevezető részében több más szakasszal együtt hatályon kívül helyezte, e hatályon kívül helyezett törvényszakaszok közül mégis a Btk. 386. §-a az, amelyben a hitelsértés igen sok tényálladási elemét fellelhetjük; azt mondhatnánk, a Btk. 386. §-a a Hs. 1. §-ával kapcsolatban a genetikai eredő szerepét tölti be. Utal e körülményre a Hs. miniszteri indokolása is, amidőn a Hs. 1. §-át a Btk. 386. §-ával összehasonlítva a legfőbb különbséget közük abban látja, hogy a Hs. 1. §-a a Btk. 386. §-ának tényálladási elemei közül elhagyta a „bekövetkező hatósági végrehajtás” kellékét. Hogy a Btk. 386. §-ának mely tényálladási elemeivel kapcsolatos bírói gyakorlat hasznosítható a Hs. 1. §-ának értelmezésénél, arra alább a megfelelő helyen reá fogunk mutatni.

A másik forrás, amelyre csaknem minden esetben támaszkodhatunk: a Hs. javaslatának miniszteri indokolása. A miniszteri indokolásnak a törvények értelmezése szempontjából nincs mindig jelentősége, különösen, ha a törvényhozás a javaslaton lényeges módosításokat végzett. Ámde a Hs.-el kapcsolatban abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy e törvény javaslata a 2. §-ban ejtett kisebb jelentőségű módosítástól eltekintve (a javaslat eredeti szövegében „az egyének nagyobb körének súlyos megkárosítását” kitétel állott) változatlan szöveggel emelkedett törvényerőre.

Minden új törvény gyakorlati alkalmazhatósága szempontjából nem csekély jelentőségű annak a kérdésnek a vizsgálata, hogy a törvényhozó a büntetendő tényálladékok megkontrollálása közben *milyen rendszert* követett. Különösen jelentős e kérdés vizsgálata a Hs.-el kapcsolatban, ahol nemcsak új törvénnyel, hanem új bűncselekményfogalommal is állunk szemben. A törvényhozónak u.i. két rendszer áll rendelkezésére a fenti célból: a definíciós vagy normatív rendszer és a kazuisztikus vagy taxatív felsorolás rendszere. A két rendszer kritikai összehasonlítása számunkra azt eredményezi, hogy ami az egyik rendszer előnye, ugyanaz a másik rendszerben hátrány és megfordítva. Így a kazuisztikus rendszer előnye,

hogy annak alapján a bíró minden kétséget kizáróan el tudja dönteni, hogy valamely konkrét, felmerülő tényállás az eseti felsorolás tagjai közé illeszthető-e, viszont hátránya, hogy az esetek kimerítően lévén felsorolva, azok tágítására nincs mód, ami pedig a folyton változó és fejlődő életviszonyok mellett elkerülhetetlenül szükséges volna. Ezzel szemben a definíciós rendszer ugyan lépést tud tartani az ujonnan felmerülő bűncselekmény-elkövetési módokkal, viszont a jogalkalmazót sokkal nehezebb feladat elé állítja, mint a kazuisztikus rendszer. Kétségtelen, hogy a definíciós rendszer a modern törvény-szerkesztési rendszer s az újabb törvényalkotások e rendszer jegyében létrejött ú. n. kerettörvények. A törvényhozó a definíciós rendszer helyességétől áthatva a Hs. tényálladékait normaszerűen határozza meg. Ezzel a helyeselhető törvényszerkesztési technikával a bíró részére megfelelő ítélkezési szabadságot biztosított. Zöldy Miklós⁴ és Rácz György⁵ a Hs. 4. §. 2. bekezdésével kapcsolatban ugyan kifogásolják, hogy ott az 1. §.-ból eltűnt kazuisztika kísért. Véleményünk szerint azonban erről nem lehet szó, mert a 4. §. 2. bekezdése *nem valamennyi esetét* sorolja fel a kereskedő nagy mértékben hanyag, illetve könnyelmű üzletfolytatásának, hanem *példáldzóan* annak egyes leggyakrabban előforduló eseteit. Erre — véleményünk szerint — a törvényhozó világosan utal akkor, amikor az egyes esetek felsorolását a „különösen akkor“ kifejezéssel vezeti be. Viszont helytállónak ismerjük fel Balázs Jenőnek⁶ a Hs. szerkesztési rendszerével kapcsolatos azt a kritikai megjegyzését, hogy a definíciós rendszerre tekintettel indokolt lett volna a vádlott részére a vádirattal szemben a kifogás emelésének jogát biztosítani. A definíciós rendszerben mindig rejlő valamilyen fokú bizonytalanság — szerinte és szerintünk is — már a főtárgyalás kitűzése előtt bírói elbírálásban kell, hogy részesüljön. Nézetünk szerint ugyanaz az ok, amely pld. a csalás és ezen belül a Btk. 386. és 387. §§.-aiba ütköző bűncselekmények esetében indokoltta tette a közbenső eljárás bevezetését: t. i. a tényállásnak aránylag szövevénye-

⁴ Zöldy Miklós: A hitelsértésről szóló 1932. IX. törvénycikk. 21. l.

⁵ Lásd a 3. alatti jegyzetet.

⁶ Balázs Jenő: A hitelsértési törvény alkalmazásához. Jogtudományi Közlöny. 1933. évf. 11. l.

sebb volta, fokozottabban felismerhető a hitelsértéssel kapcsolatban.

A törvény ezt a feliratot viseli a homlokán: „Az 1932: IX. törvénycikk a hitelsértésről.“ A törvény egyik bírálója, Schusztter Rudolf,⁷ érthetetlennek találja és kifogásolja a „hitelsértés“ elnevezést, mivel — szerinte — e törvényben sem a hitel, sem a hitelezési ügylet nem játszik szerepet, hanem igenis, a hitelezőket károsító cselekményekről szól. Ezt a megjegyzést a magunk részéről nem tartjuk helyénvalónak. A törvény bevezető részéből kitűnőleg a hitelsértés elnevezés nem egyéb, mint a hitelezőket károsító cselekmények rövid összefoglaló megjelölése, amelynél pregnánsabb elnevezést aligha lehetett volna találni a hitelezők kijátszására irányuló, büntetőjogilag jelentős, változatos tényállások számára. Egyébként azt sem lehet mondani, hogy e törvénnyel kapcsolatban a hitel, illetve hitelezési ügylet nem játszik szerepet; sőt ellenkezőleg e bűncselekmény tettese és sértettje — egy-két kivételtől eltekintve — mindig hitelezési viszonyban állanak egymással.

A törvény bevezető része taxative felsorolja a Btk.-nek és a melléktörvényeknek azokat a szakaszait, amelyek a Hs. következtében hatályukat veszítették. Véleményünk szerint teljesség kedvéért nem lett volna indokolatlan annak megemlítése sem, hogy a Bp.-nek a csalárd és vétkes bukás megállapítására vonatkozó 251. §-a is hatályát veszítette, vagy legalább is, hogy a Bp. 251. §-a annak tekintetbe vételével alkalmazandó, hogy a Btk.-nek a csalárd és vétkes bukásra vonatkozó XXXV. fejezetét a Hs. rendelkezései váltották fel.

II. A hitelsértés büntettének (Hs. 1. §.) és vétségének (Hs. 4. §.) közös tényálladási elemei.

Áttekintve a Hs.-nek azokat a szakaszait amelyeket ismertetésünk körébe vontunk, két büntetti és két vétségi tényállással kell foglalkoznunk. Ha azonban a hitelsértés bűncselekményeinek alapmegjelenési formáit kutatjuk, akkor alaptényálladék gyanánt csak egy büntetti és egy vétségi tény-

⁷ Schusztter Rudolf: Adalékok a hitelsértés kérdéséhez. Magyar Jogi Szemle. 1939. évf. 193. l.

álladék marad: a Hs. 1. §-a, amely a szándékos hitelsértés büntettét és a Hs. 4. §-a, amely a gondatlan hitelsértés vétségét írja körül. A Hs. 2. §-ában foglalt büntett és a Hs. 5. §-ában szabályozott vétség ugyanis nem egyéb, mint a Hs. 1. §-ában, illetve 4. §-ában foglalt büntett, illetve vétség minősített esetei.

Az alábbiakban a hitelsértés alaptényálladékainak egyes elemeit fogjuk vizsgálat tárgyává tenni s azután foglalkozunk a minősített esetekkel.

A Hs. 1. §-a szerint „büntettet követ el és három évig terjedhető börtönnel büntetendő az adós, ha kielégítési alapul szolgáló vagyontát a valóságban vagy színlegesen jogtalanul csökkentti vagy hitelezője részére hozzáférhetetlenné teszi és ezzel egy vagy több hitelezőjének kielégítését szándékosan meghiusítja vagy csorbítja.“ A Hs. 4. §. 1. bekezdése szerint pedig „vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő az adós, ha egy vagy több hitelezőjének kielégítését gondatlanságból meghiusítja vagy csorbítja azzal, hogy nyilvánvaló pazarlása vagy nagy mértékben hanyag vagy nagy mértékben könnyelmű üzletvitele, illetőleg gazdálkodása következtében fizetéseképtelenné vált.“

Ismétlések elkerülése céljából mindenekelőtt azokat a tényálladási elemeket fejtjük ki, amelyek a hitelsértés büntetében és vétségében egyaránt előfordulnak s csak azután vizsgáljuk a hitelsértés büntettének és vétségének külön tényálladási elemeit.

A hitelsértés büntetében és vétségében egyaránt előforduló *közös tényálladási elemek*: 1. a hitelsértés alanya; 2. a hitelsértés tevékenységi tárgya; 3. a hitelsértés jogi tárgya; 4. a sértett személy, illetve személyek; 5. a tevékenység eredménye; és 6. az okozatosság fennforgása a hitelsértés alanyának magatartása és az eredmény között. Lássuk ezeket a tényálladási elemeket egyenkint.

1. A hitelsértés büntettének és vétségének *tette*, *alanya* a Hs. 1. §-a és 4. §-a 1. bekezdésének egybevetett értelme szerint az, aki a sértettként fellépő egy vagy több személynek az *adósa*. A törvény nem kívánja meg, hogy az adós olyan személy legyen, aki csődbe került, csődönkívüli kényszeregyeségi vagy kényszerfelszámolási eljárás alatt áll. Ezt az 1. és

4. §§.-okból egyébként is kikövetkeztethető elvet a 6. §. külön kidomborítja, amidőn kijelenti, hogy „a jelen törvény alkalmazása szempontjából közömbös, hogy az adós ellen csődöt, csődönkívüli kényszeregyességet vagy kényszerfelszámolást elrendeltek-e, vagy nem.“

Minthogy a hitelsértés alanya csak az adós lehet, a hitelsértés elkövetőjére tekintettel — az *ú.n. sajátlagos bűncselekmények* (*delicta propria*) közé tartozik. Felvetődik a kérdés, hogy a hitelsértést vajon a valódi avagy a nem valódi sajátlagos bűncselekmények közé sorozzuk-e. A kettő között ugyanis — Heller⁸ szerint — az a különbség, hogy a valódi sajátlagos bűncselekmények, ha nem valamely különös személyi tulajdonsággal felruházott személy valósítja meg a tényálladékokat, nem is képeznek bűncselekményt, míg a nem valódi sajátlagos bűncselekmények a különös személyi tulajdonsággal nem rendelkező személy által megvalósítva is bűncselekmények, azonban más bűncselekmények. A hitelsértés — véleményünk szerint — a valódi sajátlagos bűncselekmények csoportjába tartozik. Így tehát azt a nem adós személyt, aki az adós vagyonát csökkentené vagy hozzáférhetetlenné tenné, minthogy adósi minősültséggel nem rendelkezne, hitelsértés címén, de — amennyiben cselekménye önmagában más bűncselekmény tényálladékát ki nem merítené — más bűncselekmény miatt sem lehetne felelősségre vonni. Minthogy az ily személy büntetlenül hagyása jogérzékünket sértené, a törvény a 8. §.-ban egy kiegészítő tényálladékot konstruált. E szerint „ha az 1., a 2., a 4., vagy az 5. §.-ban meghatározott büntettet vagy vétséget nem az adós, hanem olyan személy követte el, aki megbízás vagy egyéb jogviszony alapján az adós vagyonával vagy ennek egy részével rendelkezik, úgy büntendő, mintha ő lenne az adós.“ A 8. §. most ismertetett rendelkezése folytán a hitelsértés nem szűnik meg valódi sajátlagos bűncselekmény lenni. A 8. §. nem változtatja meg a törvénynek azt az alapvető elgondolását, hogy a hitelsértés elkövetője csak az adós lehet. A 8. §. azonban fikció útján olyan személyeket is adósoknak rendel tekinteni, akik nem adósok. Épen ezért a hitelsértésnek azokat az alanyait, akik csak a 8.

⁸ Heller Erik: A magyar büntetőjog általános tanai. (Rövidített tankönyv.) Szeged, 1937. 138. l.

§.-ban foglalt fikció segítségével vonhatók büntetés alá, megkülönböztetésül a hitelsértés ama tetteseitől, akik adósok — véleményünk szerint — *kvázi-adósoknak* lehetne nevezni.

A 8. §.-hoz fűzött miniszteri indokolás azt az érdekes jogi helyzetet is elképzelhetőnek tartja, hogy az adós a kvázi-adós bűnsegédjeként, vagy felbujtójaként legyen felelősségre vonható. Ez az eset akkor forog fenn, ha az adós a cselekmény véghezvitelében nem vett ugyan közvetlenül részt, de a kvázi-adós cselekményét előmozdította, avagy őt felbujtotta. A 8. §. miniszteri indokolása a kvázi-adósi minőségre példaként hozza fel azokat az eseteket, amikor az adós vagyonával a hitelezők kárára, de a magánjog szempontjából jogosultan más személy (törvényes képviselő, megbízott stb.) rendelkezik; vagy amikor az egyik házastárs üzletét a másik házastárs korlátlan meghatalmazással felruházva viszi. A Kúria a 8. §. alá eső ú.n. kvázi-adósnak tekintette egyik esetben a részvénytársaság ügyvezető igazgatóját, aki annak valóságos vezetője, szellemi irányítója volt. (K. 1319/1934.) Szerintünk a részvénytársaság ügyvezető igazgatójának felelősségre vonásával kapcsolatban a Hs. 8. §.-a helyett helyesen a 7. §.-t kellett volna felhívni, mint hogy a részvénytársaság a 7. §. alá eső kereskedelmi társaság.

Mínt hogy a hitelsértés alanya csak az adós lehet, arra való tekintettel, hogy adósként nemcsak fizikai, hanem jogi személy is szerepelhet, felmerül a kérdés: kit vonjon felelősségre a bíróság az esetben, ha a hitelsértés jogi személlyel, mint adóssal kapcsolatban merül fel. E kérdésre a jogi személyek egyik csoportjával, t. i. az egyesületekkel és kereskedelmi társaságokkal kapcsolatban a 7. §. adja meg a választ. E szerint „ha egyesület vagy kereskedelmi társaság az adós, az 1., 2., a 4., vagy az 5. §.-ban meghatározott büntett vagy vétség miatt a felelősség a vagyon kezelésével, illetőleg az üzlet vezetésével vagy az ügyek intézésével megbízott azokat a személyeket terheli, akik a cselekményt elkövették.”

A 7. §. megalkotását az a felismerés tette szükségessé, hogy ha az ott felsorolt jogi személy az adós, a hitelsértési tevékenységet csak egyes, az ő nevében eljáró fizikai személyek valósíthatják meg. A 7. §. épen e fizikai személyek körét jelöli ki: a jogi személy vagyonkezelőit, üzletvezetőit, és az ügyeinek intézésével megbízottakat. A 7. §. indokolásából ki-

vehetőleg a felsorolt fizikai személyek közül azt vagy azokat kell felelősségre vonni, akik a károsító cselekményt közvetlenül elkövették. Ily esetben a 7. §-ban felsorolt személyek büntetőjogi felelősségre vonása alanyi bűnösségükön alapszik. Másként minősül azonban a 7. §-ban felsorolt személyek felelőssége abban az esetben, ha a károsító cselekmény közvetlen elkövetőjét akár a tényállás felderíthetetlensége miatt, akár pedig más okból nem lehet megbüntetni. A miniszteri indoklás különösen valamely üzlet vezetésével kapcsolatban tartja elképzelhetőnek, hogy annak belső ügyvitelét sikerül elpalástolni a hatóság előtt. Ily esetben a 7. §. az üzlet vezetésével megbízott személyeket azon a címen teszi felelőssé, hogy felügyeleti vagy ellenőrzési kötelességüket akár szándékosan, akár gondatlanságból elmulasztották. Az üzlet vezetői a most említett esetben tehát ugyanúgy hitelsértés büntette vagy vétsége címén lesznek felelősségre vonandók, mintha a károsító cselekményt ők maguk követték volna el. A miniszteri indoklás által kisegítő jellegűnek nevezett ez a felelősség tehát *a bűnösségen túlterjedő felelősség* egyik esetének tekinthető. Az üzlet vezetőit alanyi bűnösség csak felügyeleti vagy ellenőrzési kötelességük elmulasztása miatt terheli, a hitelezők közvetlen megkárosítása miatt azonban nem. Ugyanez a szabály természetesen a 7. §-ban felsorolt jogi személyek vagyonkezelőivel, illetve ügyintézőkkel megbízottaival kapcsolatban is alkalmazást nyerhet.

Az elmondottakból következik, hogy ha nem egyesület vagy kereskedelmi társaság, hanem másnemű jogi személy, pld. alapítvány az adós, a károsító cselekményt kifejtő fizikai személy felelősségre vonása a 8. §. alapján történik.

A hitelsértés alanyával kapcsolatban röviden foglalkozni fogunk a *bűnrészesség* kérdésével is. Előrebocsátjuk, hogy a bűnrészesség problémája — természetesen — csak a hitelsértés büntetével mint szándékos bűncselekménnyel kapcsolatban merülhet fel. A hitelsértési tettesi tevékenységnek a felbujtói tevékenységtől való elhatárolása semmiféle különösebb nehézségbe nem ütközik. Ellenben a bűnsegéllyel kapcsolatban esetleges téves értelmezésre adhat alapot a kir. Kúriának egyik ítéletében foglalt az a tétel, — amelynek az irodalomban is helyeslője akadt — amely szerint, annak a kérdésnek eldön-

tésénél, hogy a Hs. 1. §-ába ütköző cselekménynél tettesség avagy bűnsegédi bűnrészesség forog-e fenn, döntő jelentőséggel bír az a kérdés, hogy az illető közreműködőt adósnak lehet-e tekinteni, vagy nem. Amennyiben tehát — folytatja ez a felfogás — oly egyén valósítja meg a Hs. 1. §-a szerinti tényálladékokat, aki nem adós — feltéve, hogy a Hs. 7. vagy 8. §-ának esete fenn nem forog, — az nem tettesnek, de bűnsegédi bűnrésztesnek tekintendő. (B. III. 4595/1932. Bjt. LXXXV. k. 61. l.)

A fenti, egyébként helyes megállapításnak nem szabad oly értelmet tulajdonítani, mintha a hitelsértés büntettét tettesi minőségben csak az adós, bűnsegédi minőségben pedig csak olyan egyén követhetné el, aki a sértettel vagy sértettekkel nincs adósi viszonyban. Helyesebben: minthogy a hitelsértés valódi sajátlagos bűncselekmény, tettesként a hitelsértés tényálladékat valóban csak az valósíthatja meg, aki a sértettnek adósa. Az is igaz, hogy a hitelsértés bűnsegéde legtöbb esetben a sértettel nincs adósi viszonyban. A bűnsegédi szerep kör legtöbb esetben akként valósul meg, hogy az adósnak nem tekinthető személy annak tudatában, hogy az adós hitelezője kielégítését meghiusítja, beleegyezését adja ahhoz, hogy az adós kielégítési alapul szolgáló vagyont reá átruházza. Ámde ilyenmű bűnsegédi tevékenységet nemcsak a nem-adós, hanem az adós is kifejthet. Erre példának hozhatjuk fel azt az esetet, amidőn két vádlott, akik a sértettel egyetemleges adósi viszonyban állanak, olykép tevékenykednek, hogy az egyik egyetemleges adóstárs a tulajdonát képező ingatlant egy harmadik személyre átruházza, míg a másik egyetemleges adóstárs társának cselekményét oly módon mozditja elő, hogy adóstársa ingatlanára vevőt keres és az adásvételi szerződés megkötésénél közreműködik. A kifejtettekből következik, hogy míg a hitelsértést tettesi minőségben csak adós követheti el, addig a hitelsértéssel kapcsolatban bűnsegédi tevékenységet nem-adós és adós egyaránt kifejthetnek. A fentebb hivatkozott, téves értelmezésre alkalmat adó elméleti és gyakorlati állásfoglalást a most előadottakkal kiegészítve helyesnek fogadjuk el. Természetesen ugyanaz a tétel, ami áll a bűnsegély alanyára, érvényes a felbujtás alanyára is.

A részességi tan általános elveivel összhangban áll a Kú-

riának egyik ítéletében elfoglalt az az álláspontja, amely oly esetben, amidőn az adós vagyonát színleges kölcsönügylet folyományaként végrehajtási zálogjog telekkönyvi bekebelezésével csökkenti, az ingatlan tulajdonosát, vagyis a színleges jelzálogadóst tettesnek, a színleges jelzáloghitelezőt pedig bűnsegédnek tekintette. (B. III. 1060/1938.) Nem osztjuk *Zöldy Miklósnak*⁹ e jogesettel kapcsolatos megbeszélésében elfoglalt azt az álláspontját, amely szerint adott körülménytől függ, vajjon a színleges hitelezőt is nem kell-e a hitelsértés tettesének illetve tettestársának tekinteni. *Zöldy* azzal érvel, hogy adott esetben a színleges hitelező közreműködése ugyanolyan jelentős lehet, mint a színleges adósé, a hitelsértés elkövetésénél. Ámde — véleményünk szerint — az a körülmény, hogy a színleges hitelező önállóan ugyanannyi, esetleg több tényálladási elemet valósít meg, mint a színleges adós, az ő tevékenységét nem emelheti a bűnsegédi közreműködésről a tettesi tevékenység rangjára. Nem pedig azért, mert a színleges hitelező bármilyen tevékenységet fejt is ki, még sem tekinthető a sértettel szemben adósnak. Adósi minőség nélkül pedig a hitelsértés büntettének tettesként való megvalósítása el sem képzelhető.

A gondatlanságból elkövetett hitelsértéssel kapcsolatban, — mint fentebb már említettük — a bűnrészesség szabályai nem kerülhetnek alkalmazásra. Aki tehát gondatlan hitelsértéssel kapcsolatban bűnsegédi vagy felbujtói tevékenységet fejt ki, legfeljebb önálló tettesként vonható felelősségre, ha a sértettnek adósa. Ha azonban a sértettel nincs adósi viszonyban, semmi címen sem lesz felelősségre vonható. Egyetértünk *Degré Miklóssal*¹⁰ abban, hogy a gondatlan hitelsértéssel kapcsolatban bűnsegédi vagy felbujtói tevékenységet kifejtő személyek büntetlenül hagyása sérti a jogérzetet. Ez a Hs.-nek mindenesetre fogyatékosága és kívánatos volna, ha a törvényhozás külön vétségi tényálladékokat alkotna a gondatlan hitelsértéssel kapcsolatos bűnsegédi és felbujtói tevékenységek megtorlására is.

2. A hitelsértés büntettének és vétségének második közös tényálladási eleme gyanánt jelöltük meg *a hitelsértés tev-*

⁹ Zöldy Miklós: Jogesetmegbeszélés. Bjt. 1939 évf. 9. I.

¹⁰ Degré Miklós: A hitelsértésről szóló új törvény. Büntetőjogi tanulmányok Angyal Pál születése 60. évfordulójának emlékére. 177 I.

kenységi tárgyát, amelyet a Hs. 1. §.-a akként határoz meg: „az adós.... *kielégítési alapul szolgáló vagyont*” stb. Igaz ugyan, hogy a Hs. 4. §. 1. bekezdése expressis verbis nem beszél az adós kielégítési alapul szolgáló vagyonáról. De ha a 4. §. elkövetési tevékenységét átgondoljuk („nyilvánvalóan pazarol, nagy mértékben hanyag vagy könnyelmű üzletvitelt, illetőleg gazdálkodást folytat”), arra az eredményre jutunk, hogy csak a kielégítési alapul szolgáló vagyon pazarlása stb. mérítheti ki a gondatlan hitelsértés tényálladékát. Amint a törvényhozó az adósnak a szándékos hitelsértés bünteténél kielégítési alapot nem képező vagyona tekintetében szabad rendelkezési jogot biztosított, úgy nem köthette meg az adós kezét az említett vagyon tekintetében a gondatlan hitelsértésnél sem. Ezt a felfogást vallja egyébként *Zöldy Miklós*¹¹ is.

A *vagyon* fogalmát illetőleg a Kúria elvi élel kimondotta, hogy „az adós vagyona alatt nemcsak testi dolgok értendők, hanem vagyoni értékű testetlen dolgok is, tehát jogok és követelések is, amennyiben foglalás tárgyául és kielégítésre alapul szolgálhatnak.” (K. 4237/1933.)

Hogy mit kell *kielégítési alapul szolgáló vagyon* alatt érteni, arra az 1. §.-hoz fűzött miniszteri indokolás ad választ, nem ugyan pozitív, hanem negatív értelemben. E szerint nem tekinthető kielégítési alapul szolgáló vagyonnak az a vagyonrész, amely a végrehajtási jog szabályai értelmében nem foglalható le (Vhn. 2. §). Ilyen végrehajtásmentes ingók pld. a Vhn 2. §. 14. pontja értelmében a kisiparosnak a keresete folytatására szükséges eszközei is. Ez eszközökkel kapcsolatban a Kúria határozott körvonallakkal szabta meg az e címen élvezhető végrehajtás-mentesség határait, amidőn kijelentette egy felmerült esettel kapcsolatban, hogy a végrehajtásmentesség kedvezménye a kisiparost csak addig illeti meg, amíg említett eszközeit keresete folytatására *tényleg* használja. (K. III. 4980/1938.) A Kúria e döntése az anyagi igazságnak az alaki igazság fölé helyezésének szép és követésre méltó példája.

A bírói gyakorlat nem tekinti továbbá kielégítési alapul szolgáló vagyonnak az adósnak általunk *ú. n. látszatvagyon-*

¹¹ Zöldy Miklós: A hitelsértésről szóló 1932.:IX. törvénycikk, Budapest. 1932. 37. l.

nak nevezhető vagyonát sem, értve ez alatt pld. azt az ingatlanvagyonát, amely jelzálogos terhekkel túl van terhelve (K. 4142/1933) és pedig nemcsak a jelzálogi bekebelezéssel biztosított, hanem az azzal nem is biztosított hitelezők szempontjából sem (K. 3222/1935.) A Kúria egyébként a kielégítési alapul szolgáló vagyon körébe vonja az adósnak minden vagyonát, tehát nemcsak a biztosítékul lekötött vagyonát, hanem a tartozás kielégítésére szükségelt mértékig az adósnak egész szabad vagyonát is. (K. 5533/1933.) A Kúria most ismertetett elvi jelentőségű jogtétteleinek helyessége annyira nyilvánvaló, hogy azok közelebbi megvilágítása felesleges.

A miniszteri indokolás végül nem tekinti kielégítési alapul szolgáló vagyonnak az adós vagyonának olyan alkatrészét sem, amelyhez a hitelezők különben sem férhetnének pld. azért, mert az illető vagyonalkatrész olyan külföldi államban van elhelyezve, amely nekünk magánjogi jogsegélyt nem nyújt.

A kir. Kúria azt a körülményt, hogy sértett követelését az egyébként kielégítési alapul szolgáló vagyonnal szemben belátható időn belül nem tudja érvényesíteni, nem veszi olybá, mintha ez által a kielégítési alapul szolgáló vagyon e jellegét elvesztené. A Kúria ezt a jogelvet adott esetben a vádlottat megillető haszonélvezettel kapcsolatban mondotta ki, amelyet előnyösen kielégítendő köztartozások, valamint a haszonélvezetet megelőző rangsorban biztosított követelések előztek meg. (K. III. 4167/1937.)

Felmerül a kérdés: vajjon az a körülmény, hogy valamely ingatlan elidegenítési és terhelési tilalom alatt áll, érinti-e és ha igen, minden esetben-e valamely vagyonnak kielégítési alap jellegét. Ide vonatkozólag a Kúria gyakorlatából az a jogelv olvasható ki, hogy az elidegenítési és terhelési tilalom a vagyon kielégítési alap jellegét nem érinti, az esetben, ha a tilalom mulólagos volt, illetőleg, ha bizonyos feltételek fennforgása esetén a tilalom feloldódik. A Kúria e jogelvvvel kapcsolatban pld. az ingatlan O. F. B. jellegét annak kielégítési alapul szolgálhatósága tekintetében akadályul nem tekintette. (K. 6009/1933.)

Az *ú. n. védett birtok* is az időleges terhelési tilalom fennforgása egyik esetének tekinthető, mert a 14.000/1933. M. E.

számú rendelet 9. §-a értelmében addig, amíg a gazdaadós a rendeletben meghatározott szolgáltatásokat teljesíti, a védett birtokká nyilvánított ingatlan haszonvételére végrehajtást elrendelni vagy foganatosítani nem lehet. Ugyane rendelet 4. §-a szerint pedig az alatt az idő alatt, amíg a telekkönyvben a „védett birtok” minőség fel van jegyezve, az ingatlanra magánjogi címen újabb jelzálogjogot bejegyezni — bizonyos kivételektől eltekintve — nem lehet. A védett birtok terhelési tilalmának időlegessége ellenére a magunk részéről azt az álláspontot valljuk, hogy a védett birtok jellegével bíró ingatlan nem képezhet kielégítési alapot, de nem azért, mert az ingatlan ú. n. védett birtok, hanem azért, mert védett birtokká csak az olyan ingatlan nyilvánítható, amely a 14.000/1933. M. E. számú rendeletben feltüntetett szorzószámok szerint jelzálogos követelésekkel túl van terhelve. A „védett birtok” jellegű ingatlanok tehát végeredményben ú. n. látszatvagyonok, miért is nem tekinthetők kielégítési alapul szolgáló vagyonnak.

Állandó bírói gyakorlat végül, hogy az adós kielégítési alapul szolgáló vagyona *valamennyi hitelezője* követelésére kielégítési alapul szolgál. Ha tehát az nem elegendő az összes hitelezők követelésének kielégítésére, az adós büntetőjogi következmények nélkül nem csökkentheti vagyonát még adósságok törlesztésére sem, hanem a csőd-, illetve a kényszer-egyességi eljárás útján köteles adósságai rendezéséről gondoskodni, azonban neki magának nincs joga hitelezői közt sorrendet megállapítani, egyiket a másik rovására előnyben részesíteni. (K. III. 4129/1937., és K. III. 4739/1938.)

3. A hitelsértés büntettének és vétségének harmadik közös tényálladási eleme gyanánt jelöltük meg a *hitelsértés jogi tárgyát*. A jogi tárgyak azonosságát a Kúria is felismerte és azonos jogi védelmi tárgy gyanánt a hitelezők követelési jogát jelölte meg. (K. 3628/1933., 2816/1934., 984/1935.) Ugyanezt a felfogást vallja *Zöldy Miklós*¹² is, aki ezt a jogtárgyat a következőképpen határozza meg: „a közhitelnek a védelme az adósnak a hitelező kielégítési jogát sértő vagy veszélyeztető magatartásával szemben.” Nézetünk szerint a hitelsértés jogi tárgya szabatosan akként határozható meg, hogy az nem egyéb, mint

¹² Lásd: a 11. alatti jegyzetet.

az adós hitelezői összességének az adós vagyonából való követeléskielégítési joga.

Annak a tételnek, hogy a hitelsértés büntettének és vétségének jogi tárgya ugyanaz, az a nevezetes következménye van, hogy a hitelsértés büntette és vétsége egymással *sem eszmei, sem anyagi halmazatban* nem állhatnak. Ezt a tételt bírói gyakorlatunk is teljes mértékben magáévá tette és kimondotta, hogy ha a bíróság ténymegállapítása folytán a vádlott bűnössége csak a büntettnben vagy csak a vétségben volna megállapítható, úgy a másiknak vádja alól a vádlottat nem kell felmenteni, hanem csak azt kell kimondani, hogy a vádlott elfogadott tevékenysége csupán a büntettnnek vagy vétségnek tényálladékat valósítja meg. (K. 6039/1934.) Ha pedig a vádlottakkal szemben mindkét bűncselekmény tényálladéka fennforog, ez esetben — ugyancsak a védett jogtárgyak azonosságánál fogva — a hitelsértés büntettébe, mint súlyosabb cselekménybe beleolvad a hitelsértés vétsége. Iyen esetben a szándékos hitelsértés mellett az ugyanazon sértettek ellen elkövetett gondatlan hitelsértés legfeljebb mint súlyosító körülmény jön számba. A kir. Kúria fenti határozatának indokolásában utal a csalárd és vétkes bukás halmazati viszonya tekintetében a Hs. életbe lépte előtt kialakult bírói gyakorlatra, amely azt az elmélet által is jóváhagyott felfogást követte, hogy az ugyanazon sértettek ellen elkövetett csalárd és vétkes bukás cselekményei a jogi tárgy azonosságánál fogva nem alkotnak sem eszmei, sem anyagi bűnhalmazatot, hanem ilyenkor a vádlottnak a vétkes bukási ténykedése egyszerűen súlyosító körülményül számítandó be. Ez a gyakorlat arra a helyes felfogásra támaszkodott, hogy a Btk. a 414 és 416. §§-ban a bírói gyakorlat tájékoztatására sorolta fel pontonként (1.—4. pontban) a csalárd és a vétkes bukás elkövetésének tevékenységi mozzanatait. Viszont a 414. §-ban felsorolt eseteken felül még a 416. §-ban felsorolt (1.—4.) tevékenységi mozzanatok elkövetése esetén, az utóbbiak beleolvadnak az előbbiekbe. (B. III. 6039/1934.) Az a körülmény, hogy a Hs. 1. §-a és 4. §-ának első bekezdése nem foglalta pontokba az egyes tevékenységi mozzanatokot, hanem általános körülírással határozta meg az elkövetési cselekményt, a lényegen nem változtat, s így a Hs. 1. és 4. §-ának együttes előfordulása esetén is helyesnek ismerjük el azt a gyakorlatot, amely ily

esetben csak egy tényálladéket állapít meg. *Zöldy Miklóssal*¹³ egyetértünk abban, hogy itt a látszólagos törvényhalmazat egyik esetével, a szubszidiaritással állunk szemben. A hitelsértés büntettségében és vétségében megnyilvánuló jogsérelmek ugyanis olyan viszonyban vannak egymással, hogy a hitelsértés büntettségében megnyilvánuló jogsérelem szükségképen magában foglalja a hitelsértés vétségében megnyilatkozó jogsérelmet is.

4. A következő közös tényálladáski elem a hitelsértés büntettségénél és vétségénél: a *sértett személy, vagy személyek köre*. Ezt a közös tényálladáski elemet az 1. s a 4. §§.-ok azonos szavakkal fejezik ki: „*egy vagy több hitelezőjének*.” A hitelsértés sértettje tehát mindig egy vagy több hitelező. A törvényes tényálladék egységét nem bontja meg az, ha a cselekvés több hitelező érdekét sérti. A Kúria egyik határozatának indoklásában helyesen mutat rá arra, hogy akárhány hitelezőt ér az egységes cselekvésből károsodás, a tényálladék csak egyszer valósul meg. A minősítésre tartozó ez a törvényes álláspont természetesen nem zárja ki, hogy több hitelező károsítása súlyosító körülménynak vétessék. (K. 635/1936.)

5. A Hs. 1. és 4. §§.-aiban további közös tényálladáski elem: a *tevékenység eredménye*. Az 1. § ezt az eredményt ekként fejezi ki: „...és ezzel egy vagy több hitelezőjének kielégítését szándékosan megghiúsítja vagy csorbítja”. A 4. §.-ban, bár eltérő mondat szerkesztési konstrukcióval, de ugyancsak megismétlődnek a fenti kifejezések: „ha egy vagy több hitelezőjének kielégítését gondatlanságból megghiúsítja vagy csorbítja azzal, hogy...” *Zöldy Miklós*¹⁴ a Hs. 4. §.-a esetében a kielégítés megghiúsítását vagy csorbítását elkövetési cselekménynek tekinti, ugyanakkor amikor ugyanezt a tényálladáski elemet az 1. §.-al kapcsolatban mint a tevékenység eredményét fogja fel.¹⁵ Véleményünk szerint *Zöldy Miklós* felfogása nem helytálló: a kielégítés megghiúsítását vagy csorbítását mind az 1., mind pedig a 4. §. első bekezdésében egyformán tevékenységi eredménynek kell tekinteni. Nem volna ugyanis logikus, ha a törvényhozó ugyanazt a tényálladáski elemet az ugyanazon jogtárgyat sértő

¹³ Lásd: a 11. alatti jegyzetet.

¹⁴ Lásd: a 11. alatti jegyzetet.

¹⁵ *Zöldy Miklós* többször idézett műve. 30. l.

1. és 4. §§.-aiban egyszer elkövetési cselekménynek, másszor pedig ugyanazon elkövetési cselekmény eredményének tekintendő. Abból, hogy a törvényhozó a 4. §. 1. bekezdését olyképp konstruálta meg, hogy a „kielégítés megghiúsítása vagy csorbítása“ a mondatban a verbum regens szerepét tölti be, nem következik szükségszerűen, hogy az említett tényálladási elemet elkövetési cselekménynek kellene tekintenünk. Szerintünk a 4. §. 1. bekezdése olyképpen is megkonstruálható lett volna, sőt helyesen olyképp kellett volna azt megkonstruálni, hogy „vétséget követ el az adós, ha nyilvánvalóan pazarol, vagy nagy mértékben hanyag vagy nagy mértékben könnyelmű üzletvitelt, illetőleg gazdálkodást folytat és ennek következtében fizetéseképtelenné válik és ezzel egy vagy több hitelezőjének kielégítését gondatlanságból megghiúsítja vagy csorbítja.“ Ez a szövegezés lényegileg ugyanazt fejezi ki, mint a 4. §. 1. bekezdésének törvénybeli szövegezése, azonban mégis megérdemelt jelentőségükhöz juttatja az egyes tényálladási elemeket. Egyelőre csak a tevékenység eredményére összpontosítva figyelmünket, megállapíthatjuk, hogy a 4. §. 1. bekezdése kettős eredményt kíván meg: és pedig egyet az adós részéről, t. i. a fizetéseképtelenné válást, egyet pedig a hitelezők részéről t. i. a kielégítés megghiúsulását vagy csorbulását. A két eredmény közül ezúttal csak a hitelezői oldalon jelentkező eredménnyel foglalkozunk, mert ez az, ami az 1. §. tényálladékában foglalt eredménnyel azonos.

Ezek után a Hs. 1. §.-ának 1. bekezdésében az adós tevékenységének a hitelezők oldalán jelentkező eredményét aképpen határozhatjuk meg: *a hitelezői kielégítés megghiúsítása vagy csorbítása*. Ez eredmény eléréséhez az 1. §. esetében az adósnak szándékos tevékenysége, a 4. §. 1. bekezdése esetében pedig gondatlan magatartása szükséges. A szándékossággal és gondatlansággal, mint bűnösségi mozzanatokkal később külön-külön fogunk foglalkozni.

A miniszteri indokolás álláspontja szerint a hitelezői kielégítésének megghiúsulása vagy csorbulása más szavakkal kifejezve, *a hitelező megkárosodásával* egyértelmű. Ahhoz, hogy a hitelsértést befejezett büntett, illetve vétség gyanánt lehessen megbüntetni, a törvény 1. §.-a és 4. §.-ának 1. bekezdése a károkozás valóságos bekövetkezését kívánják meg. A Kúria állás-

pontja szerint a hitelsértés büntetétéhez a kárnak összezszerű megállapítása nem szükséges; elég, ha a kielégítésül szolgáló vagyon csökkentése által a kielégítés szándékos csorbítása bekövetkezett. (K. 5533/1933.)

Meghiusul a hitelező kielégítése, ha követelését semmi részben sem tudja behajtani; csorbul a kielégítési alap, ha a hitelező követelésének csupán egy részét tudja behajtani. *Zöldy Miklós* a kielégítési jog csorbulásának példája gyanánt hozza fel azt az esetet is, amidőn a hitelező követelését oly peres, illetve perenkívüli joglépések igénybevételével tudja behajtani, amelyeknek költségei az adós vagyonából már nem futják stb. Abban egyetértünk *Zöldy Miklóssal*,¹⁰ hogy a csorbulás a tárgyas törvényrendszer szempontjából kevesebb sérelmet, a törvény által kiküszöbölendő káros eredmény tekintetében szűkebb tartalmú fogalmat nyújt. Ennek ellenére — szerintünk — annak a tevékenységét, aki a kielégítési alapot csorbítja, nem lehet enyhébb mértékkel mérni, mint azét, aki a kielégítést meghiúsítja. A különböző mérték alkalmazását kizárja az 1. §-nak és a 4. §. 1. bekezdésének olyatén szövegezése, hogy „meghiúsítja vagy csorbítja.“

A károsodás bekövetkezésének megítélésével kapcsolatban a Kúria olyan gyakorlatot követ, amelyet a magunk részéről helyesnek elfogadni nem tudunk. E szerint, a vádlott büntetőjogi felelőssége szempontjából közömbös, hogy a sértett hitelező a vádlottal szemben fennálló követelését legalább részben más személy vagyonából peres úton behajtotta vagy behajthatja-e. (K. II. 3580/1935.) Ha fenti tételben a „legalább részben“ szavakra súlyt helyezünk, akkor a Kúria álláspontja helytálló, mert a követelésnek csupán részleges behajtása a hitelező kielégítésének csorbítását jelenti. Ha azonban az e jogtétel felállítására alkalmat adó jogesetet tüzetesebben megvizsgáljuk, arra az eredményre jutunk, hogy a tétel súlypontja nem a követelés részben való behajtásán, illetve behajtási lehetőségén nyugszik, hanem a *más személy vagyonából* való behajtáson, illetve behajtási lehetőségen. Ha a tételt az utóbbi módon értelmezzük, akkor nem érthetünk egyet a Kúria indokaival. A hivatkozott jogeset tényállása az volt, hogy az adós vagyonát a pénzintézet, mint hitelezője részére hozzáférhetetlenné tette. Az eset teljes-

¹⁰ Zöldy Miklós: Jogesetmegbeszélés. Bjt. 1936. évf. 66. 1.

ségéhez hozzátartozik azonban, hogy a hitelező alkalmat talált arra, hogy éppen a kielégítésül szolgáló vagyon elidegenítésében az adóssal összejátszó harmadik személlyel szemben az adósnak fennálló követelését bíróilag letiltassa s ehhez képest a hitelezőnek az adóssal szemben fennálló követelését — legalább részben — az összejátszó harmadik személy vagyonából peres úton behajthassa. A Kúria ítéletének indokolásában azt a további kijelentést is teszi, hogy teljesen közömbös az, hogy a közreműködő harmadik személynek volt-e s van-e vagyona, mert a sértettnek nem ő, hanem a vádlott az adósa és ez utóbbi vagyonának hozzáférhetetlenné tétele képezi a jelen ügyben a vád tárgyát. Szerény véleményünk szerint az adott esetben vádlott bűnössége szempontjából nem lett volna közömbös annak megállapítása, hogy a közreműködő harmadik személynek volt-e vagyona, és ha igen, fedezte volna-e a hitelező követelését. Elgondolásunk szerint vádlott a vagyonát nem tette hozzáférhetetlenné, illetőleg eredetileg tulajdonát képezett vagyontárgyait hozzáférhetetlenné tette ugyan, viszont azok helyébe lépett vádlottnak a közreműködő harmadik személlyel szemben a vagyonátruházás folytán keletkezett követelése. Ez a követelés vádlott vagyonának kielégítési alapul szolgáló részét képezte, amelyet vádlott nem tett hozzáférhetetlenné, sőt — letiltás folytán — az sértettre nézve hozzáférhetővé vált. Ha a hitelező a vádlott letiltott követelését — tehát vádlott vagyontárgyát — teljes egészében be tudta volna hajtani, akkor őt károsodás nem érte volna, károsodás hiányában pedig vádlottat csak a hitelsértés büntettének kísérletében lehetett volna bűnösnek kimondani.

A kifejtettek alapján nézetünk az, hogy annak a kérdésnek eldöntésénél, hogy vajjon a hitelezőt károsodás érte-e, nemcsak az adós vagyonára, mint kielégítési alapra kell tekintettel lennünk, hanem azt is vizsgálnunk kell, hogy a hitelező az adós vagyonszökkentő stb. tevékenységének időpontjában nem tudja-e behajtani, avagy nem hajtotta-e be követelését egy harmadik személyen (készfizető kezes, egyetemleges adóstárs stb.). Nem osztjuk ugyanis azt a felfogást, mintha a hitelező kielégítése megghiúsulásának vagy csorbulásának kérdése kizárólag az adós kielégítési alapul szolgáló vagyona szempontjából volna vizsgálendő. Ellenkezőleg a hitelező kielégülése megghiúsulásának vagy csorbulásának eldöntése szempontjából a

hitelező rendelkezésére álló összes személyi és tárgyi biztosítékokat is tekintetbe kell vennünk. Természetesen más elbírálás alá esik az az eset, ha a hitelező utólag, az adós vagyonszökkentő tevékenysége után nyer fedezetet követelésére.

Az elméletben és gyakorlatban meglehetősen sok vita merült fel ama kérdés körül, hogy a hitelező megkárosodásának, mint tényálladási elemnek mely időpontban, mikor kell fennforognia. Szükséges ennek a kérdésnek megnyugtató módon való eldöntése, mert a most ismertetendő jogesettel kapcsolatban az alsóbíróságok a kir. Kúriával és jogi szakíróink egymással ellentétes álláspontra helyezkedtek. Az alsóbíróságok tényként azt állapították meg, hogy vádlott, akinek sértettel való házasságon kívüli viszonyából gyermeke származott, ennek a gyermeknek megszületése előtt két hónappal úgy a saját nevében álló, mint az elhalt atyjáról reááramló ingatlanát eladta anyjának 2500 pengőért, s hogy utóbbi ezt a vételárat a gyermek születését követő második napon vádlottnak kifizette, azt azonban vádlott — védekezése szerint — ellőversenyezte. Azt is megállapították az alsófokú bíróságok tényként, hogy vádlott keresetéből résztörlesztéseket eszközölt, és a bűnügyben kelt elsőbírói ítélet hozatalakor csak 49 P. 93 fillérrel volt hátralékban.

Ilyen tényállás mellett a kir. törvényszék azért mentette fel vádlottakat a hitelsértés vádjáról, mert vádlott a lejárt tartozásait jó részben kifizette, a hátralékra és a lejárandókra pedig — bár vagyona nem maradt — letiltott fizetése, helyesen heti 18 pengős munkabérkeresete bő fedezetet nyújt.

A kir. ítélőtábla a tényállásnak olyatén kiegészítése mellett, hogy vádlott az elsőfokú ítélet hozatala óta is fizetett tartásdíjat és a fellebbviteli főtárgyalás idején azzal hátralékban nem volt, helyben hagyta a vádlott felmentését.

A kir. Kúria vádlottak bűnösségét megállapította lényegileg azzal az indokolással, hogy a gyermektartásdíj fizetésének kötelezettsége a gyermek keresetképességének eléréséig terjed, aminél fogva a jövőben lejárandó részletek biztosításához szintén joga van a sértettnek. Viszont az adós vádlott bizonytalan időtartamú keresete nem nyújt a sértett követelésére olyan fedezetet, ami mellett az eladott ingatlanoktól, mint kielégítési alaptól eltekinteni lehetne. (K. III. 2817/1938.)

A jogi szakírók közül *Schuszter Rudolf*¹⁷ az alsóbíróságok álláspontját tartja helyesnek, de nem az általuk felhozott indokok alapján, hanem azért, mert vádlott a bűnösségét megállapító kir. kúriai ítélet meghozatalának időpontjában tartásdíjrészletekkel hátralékban nem volt, s így a hitelezőt károsodás nem érte.

*Degré Miklós*¹⁸ ezzel szemben a kir. Kúria ítéletében elfoglalt jogi álláspontot osztja. Vádlottal szemben a befejezett hitelsértés bűncselekményének megállapítását azért tartja helyesnek, mert vádlott csupán a bűnvádi eljárás tartama alatt tett eleget fizetési kötelezettségének. Szerinte, ha vádlott a bűnvádi eljárás megindítása előtt a lejárt tartásdíjrészleteket kifizette volna, akkor pusztán azon az alapon, hogy a tulajdonát képező ingatlant másra átruházta, a bűnösség aligha lett volna megállapítható.

E felfogások különbözőségének gyökere végeredményben abban rejlik, hogy a károsodásnak büntetőjogi szempontból számbajövő bekövetkezési időpontját más-más időpontban látják. Így: az alsóbíróságok és Schuszter Rudolf a bűnösséget megállapító ítélet keltét, Degré Miklós pedig a bűnvádi eljárás megindításának időpontját tekintik olyan időpontnak, amely időben felmerült károsodás az adós büntetőjogi felelősségre vonására alapul szolgál. Nézetünk szerint egyik felfogás sem helytálló. Ha a Hs. 1. §-ának szövegezését figyelmesen vizsgáljuk, arra a megállapításra jutunk, hogy a hitelező megkárosodásának mint eredménynek az adós vagyonszökkentő tevékenységét közvetlenül követőleg kell beállania. Erre mutat a törvény szövegében olvasható: „és ezzel” kifejezés, amely arra utal, hogy az adós elkövetési tevékenységét nyomon kell követnie a hitelező megkárosodásának. Schuszter ama felfogása, hogy a károsodásnak a bűnösséget megállapító ítélet kelte után kell bekövetkeznie, semmiképen sem tekinthető helyesnek, azért, mert a vádlott bűnösül kimondását a vádlott bűnösségét megállapító ítélet meghozatalától teszi függővé, ami önellenmondás. *Degré Miklós* felfogása már sokkal logikusabb.

¹⁷ Schuszter Rudolf: Adalékok a hitelsértés kérdéséhez. Magyar Jogi Szemle. 1939. évf. 195. l.

¹⁸ Degré Miklós: Jogesetmegbeszélés. Bjt. 1939. évf. 61—62. l.

Ami a felhozott jogeset helyes eldöntését illeti, a magunk részéről vádlott bűnösségét feltétlenül megállapítanánk. A törvényszék ítéletének az az indoka, hogy vádlott a lejárt tartozását jó részben kifizette, nem helytálló, mert az utólagos fizetés, — mint később ki fogjuk mutatni — csupán az utólagos kártalanítás jelentőségével bír s legfeljebb enyhítő körülményként vehető számításba. Ugyanez áll a kir. ítélőtábla ítéletének ama indokára, amely szerint vádlott az ítélőtáblai ítélet meghozatalakor már egyáltalán nem volt tartásdíjrészletekkel hátralékban. *Degré Miklós* felfogásunkkal egyezően vádlott bűnössége mellett foglalt állást.

A fennforgó jogesetben vádlott bűnösségét — szerintünk — a következő okfejtés alapján lehetett volna megállapítani. Hogy sértettet az adott esetben károsodás érte-e, annak megállapítása céljából az adós vagyonszökkentő tevékenységét közvetlenül követő időpontban össze kell hasonlítani egyfelől sértett követelését, másfelől pedig adósnak kielégítésül szolgáló vagyonát. Nézetünk szerint vádlott a hitelsértést az által követte el, hogy az ingatlanának eladásából befolyt vételárat felvette s ezzel az eladott ingatlan helyébe lépett vagyontárgy mint készpénz hozzáférhetetlenné vált, miután a végrehajtás foganatosításának rendes szabályai szerint nem volt lefoglalható. Mint-hogy pedig a később kifejtendők szerint a törvénytelen gyermek tartása iránti követelés a gyermek fogamzása napján keletkezik: a vételár felvétele napján a bűncselekmény teljes egészében megvalósult. Nevezetesen fennállott e napon már a gyermeknek 16 éves koráig terjedő időre járó tartásdíjkövetelése, mint egész, megtörtént a vagyon hozzáférhetetlenné tétele és a hitelező kielégítési alapjának csorbítása, mert vádlottnak egyedüli kielégítési alapul maradt vagyonaként csak a heti 18 pengőt kitevő keresetének a fele, vagyis heti 9 P, azaz havi 36 pengő jöhetett számításba, ami valóban nem képez megnyugtató fedezetet egy tartós és folytonos, végösszegében 3840 pengőt kitevő követelés kielégítése szempontjából; ezért sértett károsodása mint tényálladáki elem feltétlenül bekövetkezett.

Az eddig kifejtettek alapján nyilvánvaló, hogy az *utólagos kártalanítás* vádlott bekövetkezett bűnösségén nem változtat. Ez abból is következik, hogy a csalással kapcsolatban, ahol a károsítás ugyancsak tényálladáki elem, az elmélet kifejlesztette

azt a tételt, hogy a bekövetkezett károsodást, mint tényálladáki elemet, az utólagos kártalanítás nem szünteti meg.¹⁹ Ez az utólagos kártalanítás történhetik vádlott ténykedése folytán közvetlenül is, mint ahogy a fentebb ismertetett jogesetben láttuk, de történhetik közvetve is pld. az által, hogy a polgári bíróság vádlott keresete folytán a károsító jogügyletet utólag hatálytalanítja. Az ilyen utólagos kártalanítás esetén vádlott ugyanúgy befejezett hitelsértés bűncselekményében mondandó ki bűnösnek, mintha az utólagos kártalanítást nem eszközölte volna. A kártalanítás csak enyhítő körülményként vehető figyelembe vádlott javára. Ez a bírói gyakorlat álláspontja is. (K. 3484/1933., K. 2418/1935 és K. 4177/1937.) A legutóbb felhívott kúriai határozat azért is érdekességre tarthat számot, mert annak indokolásában a kir. Kúria tévesnek minősítette az ítéletáblának azt az álláspontját, amely a hitelsértő ügylet hatálytalanítása okából vádlottal szemben a hitelsértés bűncselekményének csupán kísérletét állapította meg. Ezzel kapcsolatban a Kúria elvi élel hangsúlyozza, hogy „az ügylet hatálytalanítása csak utólagos kártalanítás jelentőségével bír, ami a bűnös vagyonaátruházást meg nem történtté nem teszi.” (K. 4177/1937.)

A miniszteri indoklásból kivehetőleg, ha a károsodás valószínű bekövetkezése a tettes akarata ellenére elmarad, csak kísérletről lehet szó. Erről is természetesen csak abban az esetben, ha a véghezvitt cselekmény a károsodás előidézésének alkalmas eszköze lett volna. Ez a tétel az elméletben is teljes elismerést nyert. (Degré: A hitelsértésről szóló új törvény. Angyal emlékkönyv. 174. l. és Zöldy Miklós: Jogesetmegbeszélés. Bjt. 1936. évf. 66. l.) Kísérlet forog fenn pld. akkor, ha az adós ingatlanát ugyan elidegenítette, azonban a hitelezőt károsodás még sem érte, mert az adós egyetemleges adóstársától avagy készfizető kezesétől követelését teljes egészében behajtotta. Minthogy az eredmény elmaradása esetén a tettes az elkövetési cselekményt teljesen véghezvitte, a hitelsértés kísérlete mint *befejezett kísérlet*²⁰ jelenik meg.

6. Végül a hitelsértés büntetével és vétségével kapcsolat-

¹⁹ Angyal Pál: A magyar büntetőjog tankönyve. Különös rész. Budapest, 1915. 616. l.

²⁰ Heller Erik: A magyar büntetőjog általános tanai. (Rövidített tankönyv.) 153. l.

ban utolsó közös tényálladási elemként jelöltük meg a hitelsértés alanyának magatartása és a bekövetkezett károsodás között fennforgó *okozati összefüggést*. Az 1. § ezt a tényálladási elemet akként jelöli meg, hogy szövegében az elkövetési cselekmény leírása és az eredmény közé az „és ezzel” szavakat iktatja. A miniszteri indokolás ezt a tényálladási elemet akként jelöli meg, hogy az „egy vagy több hitelező kielégítési joga tényleges megghiusulásának vagy megcsorbulásának épen az adós vagyonszőkkentő cselekménye következményeként” kell jelentkeznie. Az okozatosságot mint tényálladási elemet *Degré Miklós*²¹ is fontosnak tartja és akép juttatja kifejezésre, hogy a hitelsértésnél az eredménynek az adós szándékos vagy gondatlan magatartása következtében kell előállania.

III. A hitelsértés büntettének (Hs. 1. §.) specifikus tényálladási alkotóelemei.

Miután az előbbi fejezetben végimentünk azokon a tényálladási alkotóelemeken, amelyek a hitelsértés büntettében (Hs. 1. §.) és vétségében (Hs. 4. §. 1. bekezdés) egyaránt előfordulnak, reátérünk a hitelsértés büntettének (Hs. 1. §.) *voltaképeni, azaz specifikus tényálladási alkotóelemeire*. Ezek a tényálladási alkotóelemek a következők: 1. az elkövetési cselekmény szándékos volta; 2. az elkövetési cselekmény; 3. az elkövetés jogtalan módja; és 4. az eredmény szándékolt volta.

1. Hogy az elkövetési cselekménynek, tehát a vagyonszőkkentésnek avagy a vagyon hozzáférhetlenné tételének *szándékosnak* kell lennie, ezt a tényálladási alkatelemet maga a törvény kifejezetten nem tartalmazza. De ez a tétel következik a Btk. 5. §.-ának első bekezdéséből, amely szerint büntettet csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek. Minthogy pedig a Hs. 1. §.-a büntett, ennek következtében csak szándékosan követhető el. De ettől eltekintve a miniszteri indokolás a vagyonszőkkentésről két helyen is, mint a vagyon szándékos csökkentéséről beszél.

Ha a tettesnek a hitelsértés büntette valamelyik tényálladási alkotóelemére vonatkozólag nincsen helyes képze, cse-

²¹ Degré Miklós: A hitelsértésről szóló új törvény. 173. és 177. l.

lekménye nem lehet szándékos, sőt legtöbbször egyáltalán nem lehet anyagilag bűnös sem. Különösen a sértett követelésének fennállása az a tényálladáki alkatelem, amelyre vonatkozólag a tettes képzete bizonyos hiányosságban szenvedhet. A követelés fennállására mint tényálladáki elemre vonatkozó *lényeges tévedés* a Btk. 82. §-a értelmében kizárja a Btk. 75. §-ában a büntett elkövetéséhez előírt szándékot. A tényálladáki elemre vonatkozó tévedésnek kitűnő példáját olvashatjuk a Kúria egyik ítéletében. A hivatkozott határozat szerint a férfi megölésének a megkísérlése a házastársi hűségnek oly súlyos megsértése, hogy a miatt megfelelő esetben hazai magánjogunk szabályai szerint a nő a férjétől követelhető tartásra vonatkozó igényét elveszti. Erre való tekintettel a vádlott abban a téves jogi felfogásban lehetett, hogy az ellene elkövetett merénylet miatt a feleségének a válóper tartamára ellene már jogerősen megítélt ideiglenes nőtartásdíjának fizetésére való kötelezettség is megszűnt s így ő most már az ingatlanaival szabadon rendelkezhetik, újabb bírói intézkedés nélkül is. (K. 4529/1933.) Vonatkozhatik azonban vádlott tévedése más tényálladáki alkotóelemre is, pld. arra, hogy rendelkezésre álló vagyona a hitelezők szempontjából elegendő kielégítési alapot képez-e. Ezzel kapcsolatban a Kúria egyik esetben kimondotta, hogy nem állapítható meg hitelsértés annak a kielégítési alapul szolgáló vagyonát csökkentő adósnak a terhére, aki abban a meggyőződésben van, hogy a megmaradó vagyon a hitelezőknek megfelelő kielégítési alapul fog szolgálni (K. III. 4204/1938.)

Ha a vádlott a követelés fennállását illetőleg nincs tévedésben, csupán annak *fennállását tartja jogilag vitásnak*, ez a körülmény vádlott bűnösségét nem zárja ki. Ez a tétel a Kúria gyakorlatában is kifejezésre jutott. (K. III. 2418/1935.) Sőt az a körülmény sem zárja ki vádlott bűnösségét, hogy a per alatt álló követelést nemcsak vitásnak, hanem egyenesen *alaptalannak tartja*. Így pld. a Kúria erre hivatkozással bűnösnek mondotta ki a Hs. 1. §-ába ütköző büntetben azt az adóst, aki sértett által ez utóbbi követelése iránt ellene indított perben védekezett, ugyanakkor, amikor peren kívül a szóbanforgó követelés fennállását elismerte és a követelés visszafizetését ígérte. (K. II. 2592/1938.)

2. *A hitelsértés elkövetési cselekménye.* A törvény szerint a hitelsértés büntettét az követi el, aki.... „*vagyont* a valóságban vagy színlegesen *csökkenti*, vagy *hitelezője részére hozzáférhetetlenné teszi*.” Tehát a vagyon csökkentése, illetve hozzáférhetetlenné tétele képezik a hitelsértés büntettének elkövetési cselekményét. A miniszteri indokolás szerint a kielégítési alap csökkentése természetesen magában foglalja a Btk. 386. §.-ában és a 414. §. 1. és 2. pontjaiban részletesen leírt elkövetési módokat mindegyikét. Bekövetkezhetnek: az aktívumok csökkentése: dolgoknak, követeléseknek és mindennemű vagyoni értékű jogosítványnak visszatérő vagy ingyenes elidegenítése, dolgoknak elhagyása, megrongálása, megsemmisítése, jogosítványokról való lemondás, a kellő időben való érvényesítés elmulasztása stb. által. De bekövetkezhetnek a kielégítési alap csökkentése — a miniszteri indokolás szerint — a passzívumok növelése által is, aminők pld. kötelezettségeknek jogalap nélkül, ingyenesen vagy kellő ellenérték nélkül vállalása, elismerése, biztosítása vagy kifizetése. A törvény a valóságos vagyonsökkenéssel a színlegest egy fokra helyezi. Ide esik — a miniszteri indokolás szerint — dolgoknak félretétele, mindennemű vagyonalatrésznek eltitkolása, vagyoni terhek koholása stb.

A törvényhozó — a fentiek szerint — az egyes elkövetési módoknak nemcsak kimerítő, hanem példaszerű felsorolásától is eltekintett. Így a bírói gyakorlat minden egyes felmerülő esettel kapcsolatban szuverén módon dönti el, hogy az ott előforduló módon a hitelsértés büntettének elkövetési tevékenysége megvalósítható-e. Minthogy a hitelsértés büntetével kapcsolatban az elkövetési módok úgyszólván kimeríthetetlenek, erőnket meghaladó feladat volna, ha az egyes elkövetési módokat egyenként megvizsgálnánk. E helyett az elkövetési tevékenységeknek csupán egyik szűk csoportjával, a jogosítványokról való lemondással foglalkozunk.

A jogosítványokról való lemondás egyik példája az az eset, amidőn vádlott valamely őt illető követelés felvételét elmulasztotta és eltúrte, hogy a szóbanforgó pénzösszeget rokonai felvegyék és saját céljaikra fordítsák. (K. III. 1834/1938.) Ide tartozik továbbá az az eset is, amidőn az adós kielégítési alapul szolgáló egyedüli jövedelmét azzal csökkentette, hogy

állásáról és nyugdíjigényéről lemondott. (K. III. 4352/1938.) Az állandó bírói gyakorlat szerint a hitelsértés büntette elkövethető az *örökség visszautasításával* is. Az örökség ugyanis az örökhagyó halálával megnyilván ipso jure átszáll teljes tulajdonjoggal az örökösre. Az az örökös, aki a reá megnyílt örökséget visszautasítja, akkor, amikor neki az örökségen kívül egyéb vagyona nincs, megvalósítja a hitelsértés büntettének tényálladékát. (K. III. 3029/1937.) Passzív, vagyis túlterhelt hagyaték visszautasítása — miután az elsősorban az örökhagyó hitelezőinek szolgál kielégítési alapul — ha azt örökhagyó hitelezői teljesen kimerítik, természetesen nem szolgálhat alapul a bűnösség megállapítására, mert nem csökkenti a visszautasítás az adós vagyonát.

Az örökség visszautasításától meg kell különböztetnünk az örökhagyó életében *az örökségről szerződés útján való lemondást*. Minthogy az örökségről történt lemondást a Mtj. 1772.—1776. §-ai részletekbe menően szabályozzák, ezért a hitelsértésnek e módon való elkövetésének elbírálása kapcsán nem szabad figyelmen kívül hagyni e magánjogi rendelkezéseket sem. *Zöldy Miklóssal*²² egyetértve az örökségről való lemondás esetén mi is szükségesnek tartjuk a lemondás okának, céljának, ellenértékének tisztázását, valamint annak az időbeli és vagyoni helyzetbeli relációnak a kutatását, amely az adós teljesítési képessége és a hitelezőjével szemben vállalt kötelezettsége tekintetében fennállott.

A *vagyon hozzáférhetlenné tételét* a Hs. 1. §-a a vagyoncsökkentés mint elkövetési tevékenység mellett alternatív elkövetési tevékenységként jelöli meg. A vagyon hozzáférhetlenné tétele esetében — a miniszteri indokolás szerint — az adós büntetés alá vonásának indoka az, hogy az elvont vagyonérték megmarad ugyan az eddigi tulajdonosnak, de elvesz a hitelezők kielégítésének szempontjából. Minthogy a vagyon hozzáférhetlenné tételével kapcsolatban a büntetendőség határai meglehetősen elmosódnak, különös figyelmet érdemel a Kúria alábbi döntése. E szerint a kielégítési alapul szolgáló vagyonnak olyan módon való elrejtése, hogy a fedezés a végrehajtási eljárásról szóló 1881: LX. t.c. 32.

²² Zöldy Miklós: Jogesetmegbeszélés. Bjt. 1934. évf. 106. 1.

§.-ában megengedett jogkörben nem, hanem csak bűnügyi úton, hatósági eljárással, segéderők igénybevételevel lehetséges, — a vagyon hozzáférhetetlenné tételének a fogalma alá esik. (K. 1169/1934.)

Az elkövetési cselekménnyel kapcsolatban felmerül a kérdés: vajon *mely időponttól* kezdve elkövetett vagyoncsökentés stb. vonható büntetés alá. Értekezésünk bevezető részében célzást tettünk arra vonatkozólag, hogy bizonyos kérdés megoldása kapcsán a Btk. 386. §.-ának alkalmazása körül kifejlődött bírói gyakorlat az, amely a segítségünkre siet. Ép a fentebb felvetett kérdés az, amelyre a feleletet a Btk. 386. §.-ával kapcsolatos bírói gyakorlat tartalmazza. A Btk. 386. §.-a tényálladáki elemként tartalmazta: „a bekövetkező hatósági végrehajtás előtt” ismérvet is. Azonban a Btk. 386. §.-ával kapcsolatban is úgy a gyakorlatban, mint az irodalomban hosszú ideig vitás volt, vajon mely időponttól kezdődőleg elkövetett cselekvés esik ide.²³ A Hs. 1. §.-a ugyan a „bekövetkező hatósági végrehajtás előtt” ismérvet nem tartalmazza. Ez a körülmény azonban csak annyiban bír jelentőséggel, hogy míg a Btk. 386. §.-a az elkövetési tevékenység legkésőbbi megkezdése elé bizonyos időbeli caesurát iktatott, hogy t. i. csak a hatósági végrehajtási eljárás bekövetkezte előtti tevékenység büntetendő, addig a Hs. 1. §.-a az elkövetési tevékenység legkésőbbi megkezdésével kapcsolatban semmiféle időbeli caesurát nem állít fel. Ez a körülmény kifejezésre jut a Kúriának ama döntésében, amely szerint a kielégítési alapul szolgáló vagyon elvonásának megtörténte a kielégítési végrehajtás megkísérlése hiányában is megállapítható, ha a végrehajtás sikertelensége előre látható. (K. 5980/1933.)

A fentiekből kivehetőleg abban a tekintetben, hogy mely időponttól kezdődőleg elkövetett cselekvés esik büntetés alá, a Btk. 386. §.-a és a Hs. 1. §.-a között különbség nincs. A Btk. 386. §.-ának alkalmazása körül kifejlődött bírói gyakorlat kezdetben azt a felfogást vallotta, hogy csak a jogerős ítélet, illetve egyáltalán a követelés tárgyában hozott ítélet utáni elvonás képezte e deliktumot. Később a bírói gyakorlat beérte a kereset kézbesítése, illetve a követelés beperesítettsége

²³ Angyal Pál: A magyar büntetőjog tankönyve. Különös rész. Budapest, 1915. 628. l.

után következő elvonással. Ezt követőleg azonban a Kúria a 421. számú elvi határozatban elvi éllal mondotta ki, hogy a Btk. 386. §.-ában meghatározott csalásnak nem tényálladáki eleme, hogy a hitelező megkárosítására irányult cselekmény elkövetése idején a sértett követelése már peresítve volt legyen. (K. 587/1910.) A fejlődés következő stádiuma az volt, hogy ha már a követelés nincs peresítve, a követelésnek legalább lejártnak kell lennie. Még később a Kúria már ehhez a feltételhez sem ragaszkodott, amennyiben az 537. számú elvi határozatában kimondotta, hogy a Btk. 386. §.-a szerinti csalásnak nem eleme a követelések lejárt volta. (K. 3166/1914.)

A hivatkozott bírói gyakorlatból a hitelsértés tekintetében azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az az időpont, amelytől kezdve elkövetett vagyonsökkentés stb. büntetés alá esik: *a követelés keletkezésének, létrejöttének időpontja*; a követelés lejártsága, peresített volta, illetve végrehajtási stádiumban léte nem szükséges. A követelés keletkezésének időpontja általában könnyen meghatározható. Mégis szükségesnek tartunk két követelés-típust felemlíteni, mint amelyekkel kapcsolatban a követelés keletkezési időpontja körül viták támadtak. Ezek a követelés-típusok: a nőtartásdíj-, és a gyermektartásdíj-követelések. Az előbbivel kapcsolatban a kir. Kúria az alsó-bíróságok ellenkező álláspontjával szemben szükségesnek tartotta hangsúlyozni, hogy a feleség ideiglenes nőtartási igénye akkor nyílik meg, amikor őt férje (aki az adott esetben vádlott volt) elhagyja. Utóbbi ettől az időponttól kezdve törvényben gyökerező tartási kötelezettségénél fogva a felesége adósává válik. (K. III. 5158/1937.) A gyermektartásdíj-követeléssel kapcsolatban pedig az az álláspontunk, hogy a gyermek fogamzásának ideje az az időpont, amikor e követelés létrejön, az ez időponttól kezdődőleg történt vagyonsökkentés tehát — az egyéb feltételek meglétében — alkalmas lehet a hitelsértés büntetnének megvalósítására.

3. Ami az *elkövetés módját* illeti: a törvény szóhangzata szerint az elkövetésnek „jogtalan“-nak kell lennie. A „jogtalanul“ kifejezéssel kapcsolatban a miniszteri indokolás kifejti, hogy e kifejezést a törvény ugyanabban az értelemben használja, mint ahogy az számos más büntetőjogi tényálladéokban előfordul. Vannak és lehetnek ugyanis jogszabályok, amelyek

bizonyos feltételek mellett feljogosítják az adóst a törvényben általában eltiltott cselekmény véghezvitelére. A hitelezők kielégítési alapjának szándékos megcsorbítására pld. kifejezetten jogot ad a kényszeregyességi rendelet 20. §-ának utolsó bekezdése, amely szerint az adósnak szabad rendelkezési igénye van oly összegre, amely a saját és ama személyeknek tartására szükséges, akiket ő jogszabálynál fogva eltartani köteles. Természetesen az adósnak a kényszeregyességi eljáráson kívül is joga van a maga és hozzátartozóinak megfelelő eltartására szükséges eszközök felhasználására. Ez utóbbi jogtétel a Kúria gyakorlatában is kifejezésre jut, amennyiben az egyik kúriai határozat szerint az üzlet vezetéséhez és a legszükségesebb életfenntartási kiadások céljaira történt eladások jogtalannak nem tekinthetők. (K. 3855/1934.) Ezen felül is megszünteti a vagyonszőkzentés jogellenességét például a végszükség, vagy a hitelezők beleegyezése stb.

4. Elméletben és gyakorlatban egyike a legtöbb vitára okot adott és megnyugtató módon még ma sem eldöntött kérdésnek: milyen értelmet és jelentőséget tulajdonítsunk a Hs. 1. §-ában előforduló: „szándékosan” kifejezésnek. A „szándékosan” kifejezés értelmezése tekintetében két ellentétes felfogás áll egymással szemben elméletben és gyakorlatban: az egyik felfogás a „szándékosan” kifejezést a közönséges szándékos-sággal azonosítja s e szerint adósnak a hitelező megkárosodását mint eredményt szándékosan kell előidéznie; a másik felfogás ezzel szemben a „szándékosan” kifejezést a célzat jelentőségével ruházza fel; e szerint az adósnak a hitelsértést egyenesen a hitelező megkárosítására irányuló célzattal kell elkövetnie. A kérdés eldöntése gyakorlati szempontból is nagy-jelentőségű, mert ha a károsítási célzatot tényálladáki elemmé tesszük, akkor a hitelsértés tényálladékát olyan elemmel gyarapítottuk, amelynek fennforgását bizonyítani — a legtöbb esetben — meglehetősen nehéz. Az alábbiakban, mielőtt saját állásfoglalásunkat kifejténénk, először az ellentétes bírói gyakorlatot mutatjuk be, majd ezt követőleg szembeállítjuk egymással az elmélet legkiválóbb képviselőinek e kérdésben már kialakult állásfoglalását.

A kúriai határozatok egyik csoportja a Hs. 1. §-ában előforduló „szándékosan” kifejezést a *közönséges szándékos-*

sággal azonosítja. Így az egyik ide vágó határozat szerint a hitelsértés létrejöttéhez „elég már pusztán a szándékosság, tehát elég már az is, ha a cselekvő tudja, hogy azzal, amit cselekszik, egy vagy több hitelezőjének kielégítését meghiusítja vagy csorbítja és azt e tudat dacára mégis megcselekszi.“ (B. II. 4702/1932.) Az idézett, meglehetősen a felületen mozgó indoklás gondolatmenetét mélyíti el a Kúria alább ismertetendő ítélete. E szerint „a Hs. 1. §.-ában előforduló „szándékosan“ kifejezés alatt — melyet a törvényhozás csupán azért használt, hogy az itt szabályozott cselekményt élesebben szembeállítsa a 4. §.-ában statuált gondatlan cselekménnyel — nem lehet mást, nevezetesen többet érteni, mint a Btk. 75. §.-a szerinti büntettnél általában megkívánt szándékot, ami pedig az állandó bírói gyakorlat szerint csupán annyit jelent, hogy a vádlott tudatának ki kell terjednie a cselekménye által okozott eredményre. Ez a tudat (dolus generalis) azonban a büntetőjogi felelősség szempontjából kevesebb, mint a Btk. 386. §.-ában megkívánt különleges célzat (dolus specialis).“ (B. I. 5685/1932.) Egy másik kúriai ítélet szerint: „A szándéknak a célzat nem lévén eleme, pusztán abból a szempontból, vajjon a cselekmény szándékosan lett-e elkövetve, nincs szerepe annak s ennél fogva közömbös, hogy mi volt az illető elhatározásának és törekvésének oka, vagyis, hogy őt a cselekmény elkövetésére milyen eredményképzet indította. Ha azonban a törvény valaminek a célzatát felveszi a törvényes tényálladék fogalmába, akkor ahhoz, hogy a cselekmény bűncselekmény legyen, szükséges nem csupán az, hogy a cselekmény szándékosan legyen elkövetve, hanem ezen felül az is, hogy az illető szándékában a törvény által tényálladáki elemül felvett célzat is meglegyen. Annak, hogy az 1932: IX. t. c. 1. §.-ába a „szándékosan“ szót felvette, mivel a Btk. 75. §.-a szerint büntettet amúgy is csak szándékosan lehet elkövetni, nem tulajdonítható más értelem, mint az, hogy a törvény az 1. §.-t a 4. §.-al kifejezetten is szembeállítani akarta.“ (B. II. 6090/1933.)

Szép számmal találunk azonban olyan kúriai határozatokat is, amelyek a „szándékosan“ kifejezést célzat jelentőségével ruházzák fel. Sőt azt kell mondanunk, hogy a bírói gyakorlat az utóbbi évek során nagy egyöntetűséggel az alább következő határozatokban elfoglalt jogi álláspontot tette ma-

gáévá. Hogy aztán ez az egyöntetű felfogás egyértelmű-e a helyes felfogással, az majd csak későbbi állásfoglalásunk során fog kitűnni. Az egyik ide vágó kúriai határozat szerint az adósnek az 1932: IX. t. c. 1. §.-ában meghatározott büntetést megvalósító az a tette, hogy a vagyonát jogtalanul csökkenti, stb. és ezzel hitelezője kielégítését szándékosan megghiúsítja, „lényegileg magában foglalja a hitelezők megkárosítására irányuló akaratot, illetőleg célzatot is.“ B. III. 4595/1932.) Egy másik határozat szerint „az a körülmény, hogy az új törvény (Hs. 1. §.-a) elhagyta a „hitelsértés“-nek nevezett új tényálladékból a hitelezők megkárosítására irányuló célzatot, mint tényálladáki kelléket, nem jelenti azt, mintha ezzel egészen más, esetleg károsítási célzat nélküli ténykedéseket akart volna büntetés alá helyezni. Éppen azzal, hogy a Hs. bevezető rendelkezése hatályon kívül helyezte a Btk. 386. §.-át és a Hs. 1. §.-ában leírt új, tágabb körű tényálladékkal helyettesítette, azt mutatja, hogy a törvényhozás az új tényálladékba befoglalni akarta a Btk. 386. §.-ában foglalt eddigi kijátszási cselekményeket is. Az pedig, hogy a Hs. 1. §.-ának tényálladéka tényleg tágabb körű, mint a Btk. 386. §.-ában foglalt csalásszerű cselekményé, nem áll ellentétben ezzel a felfogással, mert hiszen a Hs. 1. §.-a mint a hitelsértés alaptényálladéka nem csupán a Btk. 386. §.-át, de annak 387. és 414. §.-ait is helyettesíti, vagyis az új hitelsértés alaptényálladéka (Hs. 1. §.) az adós által a hitelezők kijátszására irányuló összes csalásszerű vagy csalárd ténykedéseket összefoglalja. Az pedig, hogy az új tényálladék szövege (Hs. 1. §.) nem tartalmazza a hitelezők megkárosítására irányuló célzatot, önmagában nem teszi enyhébb jellegűvé a Btk. 386. §.-ában foglalt cselekményt, mert a Hs. 1. §.-a is világosan felvette a „szándékosan megghiúsítja vagy csorbítja“ kifejezést. Már pedig a szándékos megghiúsítása vagy csorbítása a hitelezők kielégítésének természetszerűen magában foglalja a károsítási célzatot. A „célzat“ a Btk. által használt értelemben is a szándéknak az a különleges iránya, az a különös képzet, mit a cselekvő valamely ténykedésével elérni akar. Akí tehát a hitelezőjének kielégítését szándékosan megghiúsítja vagy csorbítja, az kétségtelenül a hitelezőjének megkárosítását célozza. (Bjt. 87. k. 88. l.)

Ami az *irodalom képviselőinek* felfogását illeti, azok nemcsak a törvény életbe lépésének első időszakában, hanem még mai napság is ugyanolyan ellentétben állanak egymással, mint ahogy fentebb a bírói gyakorlattal kapcsolatban láttuk. A Hs. 1. §.-ában előforduló „szándékosan“ kifejezésnek a szándékosságon túl nem menő értelmet kíván tulajdonítani *Auer György*.²⁴ Nevezett értekezésében kifogásolja a Kúriának azt az álláspontját, mely szerint a hitelezők kielégítésének szándékos meghiusítása vagy csorbítása magában foglalja a hitelezők megkárosítására irányuló célzatot. Álláspontjának indokolásaképpen megjegyzi: „a nélkül, hogy e kérdésnek behatóbb elemzésébe bocsátkoznánk, csupán arra kívánunk rá mutatni, hogy nem csupán a tudomány álláspontjának megfelelően, hanem a kódex gondosan megválogatott szóhasználatából is kitűnően a szándékot a célzattal egyenlő jelentőség alá venni nem lehet. Ily felfogáshoz az új törvény szövege vagy indoklása sem nyújt alapot.“

Auer felfogását osztja *Zöldy Miklós* is, bár nem egészen következetes álláspontja megalkotásában, amennyiben egyik-másik kijelentéséből úgy látszik, mintha talán az ellenkező álláspont híve volna. Egész határozottan az Auer-féle felfogással rokonálláspontot hangoztat 1932.-ben megjelent, a hitelsértésről szóló kommentárjában. E helyütt azt mondja: „A hitelsértés büntettét a Hs. az által teszi kézzelfoghatóbbá, hogy a hitelezők károsítására irányuló célzat helyett (Btk. 386. §.) a hitelsértés eredményére helyezi a súlyt és beéri azzal, hogy a tettes szándékos magatartása következtében a hitelező kielégítése meghiusult vagy megcsorbult.... Most már a szándékos hitelsértést nem a célzat (benső, szubjektív elem) teszi karakterisztikussá és a többi e fajú bűncselekménytől megkülönböztethetővé, hanem a bűnös adósnak az a véka alá nem rejthető magatartása, hogy magának vagy másnak meg nem engedhető hasznára cselekszik és ezzel a hitelezőnek káros eredményt (külső, objektív elem) okoz.“²⁵ Majd egy másik helyen folytatja: „A hitelsértés szándéka nem az a nehezen megközelíthető fogalom, mint a hitelezőket károsító célzat...“

²⁴ Auer György: Újabb irányelvek legfelsőbb bíróságunk büntetőjogi gyakorlatában. Magyar Jogi Szemle. 1936. évf. 202. l.

²⁵ Zöldy Miklós: A hitelsértésről szóló 1932: IX. törvénycikk. 22. l.

A T.-nek 1. §.-ában megkívánt *dolus specialis* a tudatos és akaratos magatartást kívánja a hitelsértés tekintetében; azonban az eredményt átfogó tudatot és az eredményre irányuló akaratot már nem kell a bírónak kutatnia.²⁶ Ezzel rokonfelfogás csendül ki az egyik, 1939. évben megjelent jogesetmegbeszéléséből is: „Egyező a bírói gyakorlat a törvény ama felfogásával, hogy a hitelsértés megvalósításához különös szándék (*dolus specialis*), a hitelezőt károsító célzat nem szükséges.”²⁷

Ezzel szemben *Zöldy Miklós* az egyik, 1934.-ben megjelent jogesetmegbeszélésében a Hs. 1. §.-ában szereplő „szándékosan” kifejezésnek a célzattal azonos jelentőséget tulajdonít. Hivatkozott jogesetmegbeszélésében kifejti: „Tévesnek kell ugyanis azt a felfogást tekinteni, mintha az új törvény „a hitelezőt károsító célzatot” a szövegben azért nem emeli ki, mert az alapvető fogalomnak ezt az egyik alkotó elemét az új törvény a maga keretéből ki akarta volna rekeszteni. Világosan utal ennek ellenkezőjére a Hs. 1. §.-ához fűzött miniszteri indokolásnak egyik kúriai gyakorlatra utaló idézete: „a bekövetkezőnek előrelátott eredményt célzott eredménynek kell tekinteni.”²⁸

Nagyban és egészben Auernek az álláspontját és *Zöldy*-nek azzal rokon felfogását osztja *Balázs Jenő* is, bár egy ponton szembe száll *Zöldy* Miklós felfogásával, illetve annak fentebb hivatkozott ama álláspontjával, amely szerint az eredményt átfogó tudatot és az eredményre irányuló akaratot már nem kell a bírónak kutatnia. Azt fejtegeti értekezésében, „hogya ennél a szakasznál (Hs. 4. §.), amikor ilyen cselekményeknél a logika rendjében az eredménynek előreláthatása fennforog, szándékot mégsem tételez fel a törvény, mert gondatlansági vétségnek deklarálja, akkor ott, ahol szándékosságot kíván, ott csak a határozottan a károsításra irányuló *dolus malus* lehet felvenni, nem pedig csak olyan szándékot, amely az eredménytől függetlenül csak magát a cselekvést tudja és akarja.”²⁹

²⁶ U. annak az előbbi jegyzetben idézett műve. 31. l.

²⁷ U. az: Jogesetmegbeszélés. Bjt. 1939. évf. 10. l.

²⁸ U. az: Jogesetmegbeszélés. Bjt. 1936. évf. 103. l.

²⁹ Balázs Jenő: A hitelsértési törvény alkalmazásához. Jogtudományi Közlöny. 1933. évf. 11. l.

Az eddig ismertetett jogi szakírók felfogását osztja *Angyal Pál* is. Szerinte „nem áll meg az az értelmezési következtetés, hogy a Hs. 1. §-a a szándék tekintetében épúgy megkívánja a károsítási célzatot, mint a Btk. 386. §-a. A Hs. 1. §.-ában a „szándékosan“ kifejezéssel a törvény ép arra kíván utalni, hogy habár nem is vezette a tettetést a károsítási célzat, de tudta vagy tudhatta, hogy cselekménye egy vagy több hitelezőjének kielégítését meghiusítja vagy csorbítja: cselekménye a Hs. 1. §-a alá esően szándékos, de nem okvetlenül károsítási célzattal is elkövetett, és tehát a Btk. 386. §-a alá is vonható tényálladék.”³⁰

A bírói gyakorlatban megnyilvánult ama felfogásnak, amely szerint a Hs. 1. §.-ában előforduló „szándékosan“ kifejezésnek a célzat jelentőségét kell tulajdonítani, legfőbb elméleti képviselője *Degré Miklós*. Ő összehasonlítja a Btk. 386. §.-ában szereplő, a hitelezők megkárosítására irányuló szándékot a Hs. 1. §.-ának konstrukciójával, és arra az eredményre jut, hogy a hitelezők megkárosítására irányuló szándék fellelhető a Hs. 1. §.-ában is. „A Hs. 1. §.-a értelmében — úgymond — e bűncselekményt az az adós valósítja meg, aki a törvényben körülírt magatartásával egy vagy több hitelezőjének kielégítését szándékosan meghiusítja vagy csorbítja.” A törvény világos rendelkezése szerint tehát — folytatja tovább *Degré* — a szándéknak erre az eredményre kell irányulnia. Eleme tehát a Hs. 1. §.-a szerinti bűncselekménynek a hitelező kielégítésének meghiusítására vagy csorbítására irányuló szándék. A Hs. indokolása is világosan kifejti, hogy az adós szándékának a jelzett eredményre kell irányulnia. Nehéz tehát fokozatbeli különbséget tenni, a között, hogy a két törvény mit követel meg szándék tekintetében. E részben a két törvény más szavakkal lényegileg ugyanazt fejezi ki. A régi törvény a hitelezők megkárosítására irányuló célzatot követeli meg; az új törvény a hitelező kielégítésének meghiusítására vagy csorbítására irányuló szándékot. Már pedig, aki a hitelező kielégítését meghiusítja vagy csorbítja, az a hitelezőt az által megkárosítja. Akinek szándéka tehát a kielégítés meghiusítására vagy

³⁰ *Angyal Pál: A csalás. (A magyar büntetőjog kézikönyve. 16.) 165. l.*

csorbitására irányul, annak szándéka igenis felöleli a hitelező megkárosítását is. Mert a követelés kielégítésének meghiusítása vagy csorbitása megában foglalja a hitelező megkárosítását. Téves tehát mintha a Hs. 1. §.-a szerinti cselekménynek nem volna tényálladási eleme a hitelezők megkárosítására irányuló célzat.³¹

Ami ezek után a saját állásfoglalásunkat illeti, az eldöntendő kérdés az, hogy a Hs. 1. §.-ában előforduló „szándékosan meghiusítja vagy csorbitja“ kitételnek lehet-e az egyszerű szándékosságon túlmenőleg a célzat jelentőségét tulajdonítani. Azt kell eldöntenünk, hogy vajjon a Hs. 1. §.-ának szövegezése megtűr-e olyan értelmezést, hogy a tettes a kielégítési alapul szolgáló vagyonát azért csökkenti, illetve teszi hozzáférhetetlenné, hogy a hitelezők kielégítését meghiusítsa vagy csorbita.

Mielőtt a kérdés érdemleges eldöntésébe bocsátkoznánk, meg kell említenünk, hogy büntetőjogi dogmatikusaink terminológiájában meglehetősen nagy zavar van a célzat, célzatosság, különös szándék és dolus speciális kifejezések értelme körül. Így pld. *Finkey Ferenc* szerint „a célzat (dolus specialis) büntetőjogi értelemben az akaratnak az iránya, helyesebben irányítója, vezetője, vagyis az a közvetlen intentio, aminek elérése végett a tettes az illető bűncselekményt létesíti, amit a tettes az illető szándékos cselekmény elkövetése által közvetlenül megvalósítani óhajt.“³² *Angyal Pál* a célzatnak sokkal általánosabb, átfogóbb értelmet tulajdonít. Szerinte „minden akarásban, minden szándékban bent van a cél; cél, célzat nélkül a normális ember nem cselekszik. Ez a cél azonban hosszmetzeti szemléletben rendszerint nem egyetlen eredményre vonatkozó; van távolabbi cél, végcél, amelyet korábbi célok, eszközök előznek meg.“³³ *Heller Erik* felfogása úgyszólván Angyal most ismertette elmélete továbbfejlesztésének tekinthető. Különbséget tesz ama célok tekintetében, amelyek elérése végett a tettes cselekményét véghezviszi. Ha a tettes a cselekményt csupán az eredményért követi el, azaz, ha a cselekvő azért hoz létre valamely

³¹ Degré Miklós: Jogesetmegbeszélés. Bjt. 1933. évf. 38.—39. 1.

³² Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve. Budapest, 1902. 215. 1.

³³ Angyal Pál: A csalás. (A magyar büntetőjog kézikönyve. 16.) 163. 1.

eredményt, hogy az eredmény létrejöjjön, akkor cselekményé célzatos. Ha pedig a büntettes cselekményét valamely az eredményen kívül fekvő cél elérése végett követi el, akkor szerinte különleges szándékosságról (*dolus specialis*) kell beszélnünk.³⁴ Amint látjuk tehát, egészen mást ért *dolus specialis* alatt Finkey Ferenc mint Heller Erik. Véleményünk szerint az ismertetett felfogások közül Heller Eriké sokkal finomabb jogi distinkción épül fel, mint akár Finkeyé, akár pedig Angyalé. Épen ezért a különböző terminológiák közül az ő felfogását fogadva el, azt kutatjuk, hogy a Hs. 1. §.-a az eredmény tekintetében célzatos-ságot kíván-e meg: vajjon a Hs. 1. §. szerinti büntetben csak az mondható-e ki bűnösnek, aki a hitelezők kielégítése megghiúsulását vagy csorbulását öncélként azért idézi elő, hogy az eredmény létrejöjjön.

Minthogy Degré Miklós is elismeri, hogy a Hs. 1. §.-a a célzatosságot kifejezetten nem tartalmazza, amennyiben ő is csak bizonyos következtetés segítségével jut arra az eredményre hogy a célzat a Hs. 1. §.-ában tényálladási elem, a kérdést szerintünk az dönti el: vajjon a büntetőjogi dogmatika tanítása szerint a célzatnak az egyes tényálladékokban világosan kifejezésre kell-e jutnia, avagy burkoltan is előfordulhat valamely tényálladék keretében. Ide vonatkozólag a dogmatika tanítása egységes. Finkey szerint „a célzat a büntetőjogban csak azokra a cselekményekre vonatkozólag bír jelentőséggel, amelyeknél azt a Btk. *határozottan* megemlíti, illetőleg *tényálladási elem gyanánt írja elő*.“³⁵ Ugyanezt az álláspontot vallja Angyal is. Szerinte „ebbeli (a célzatot tényálladási elemmé tevő) akaratát a törvény mindig *kifejezetten*, a kérdéses célzatnak *félre nem érthető módon való* meghatározásával jelzi.“³⁶ Ezekből a tételekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a Hs. 1. §.-ában előforduló ú. n. eredménnyel kapcsolatos szándékosságot nem lehet a célzatossággal egy jelentésűnek tekinteni, miután a Hs. 1. §.-a a célzatosságról sem határozottan, sem pedig kifejezetten nem tesz említést. A fentiek értelmében ugyanis a célzatosságnak burkolt formában, következtetés útján tényálladási elemmé

³⁴ Heller Erik: A magyar büntetőjog általános tanai. 117. l.

³⁵ Finkey Ferenc: A magyar büntetőjog tankönyve. Budapest, 1902.

216. l.

³⁶ Angyal Pál: A család. 163. l.

tétele nem foghat helyt. Egyébként a Hs. megalkotóiról nem is igen lehet feltételezni, hogy — ha valóban a célzatosságot tényálladási elemmé kívánták volna tenni — ez akaratuknak ne adtak volna világosan, félre nem érthető módon kifejezést, ugyanakkor, amikor a Btk. 386. §-a kétséget kizáróan tartalmazta ezt a tényálladási elemet.

De ez álláspontunk helyességét alátámasztja a Hs. indokolása is. Az 1. §-hoz fűzött *miniszteri indokolás* félre nem érthetően a következőket hangsúlyozza. „A javaslat ... a cselekmény büntetethetőségéhez határozott eredményt kíván: ...és azt is, hogy tettes *szándéka* kiterjedjen erre az eredményre (t. i. a hitelezők kielégítésének megghiúsulására vagy csorbulására) is. Hatályos jogunk (Btk.-nek 386. és 414. §§-ai) célzatot kíván meg *e helyett* és pedig azt a célzatot, hogy az adóst az a cél vezesse, hogy hitelezőit megkárosítsa. Hatályos jogunk fogyasztóvédelme nyilvánvaló, amelyen a bíróság csak oly gyakorlat meghonosításával tudott segíteni, hogy kimondotta, hogy „a bekövetkezendőnek előrelátott eredményt célzott eredménynek kell tekinteni.“ (Kúria 9586/1907.) Az a körülmény ugyanis, — úgymond az indokolás — hogy az adós valamely hitelező károlosítása céljából cselekedett-e, pusztán szubjektív, lelki tény, gyakran bizonyítási nehézségekbe ütközik, de ezt nem is tekintve, az adós cselekményének rendszerint nem is ez a célja, és nincs más kimutatható célja, mint az, hogy a saját maga vagy más részére jogosulatlanul vagyoni előnyt biztosítson.“ A miniszteri indokolás most idézett részéből kétségtelenül kitűnik, hogy a Btk. 386. §-ának alkalmazásával kapcsolatban állandóan nehézségekbe ütközött a hitelezők megkárosítására irányuló célzatnak, mint szubjektív ténynek a bizonyítása. Ezért kellett a Kúriának fikcióképpen azt kimondani, hogy bekövetkezendőnek előrelátott eredmény célzott eredmény. Ép ezért a Hs. szakított azzal a rendszerrel, amely célzatot kívánt meg és a célzat helyett megelégszik egyszerűen azzal, hogy a tettes *szándéka* kiterjedjen a Hs. 1. §-ában megkívánt eredményre, (tehát a contrario: nem kívánja meg, hogy a tettest az eredmény megvalósításának a célzata vezesse.) Az a követelmény pedig, hogy a tettes *szándéka* kiterjedjen az eredményre, semmi egyéb, mint az egyszerű szándékosság követelménye. Valamivel későbbi helyen az indokolás a szándékkal kapcsolatban így szól: „a

büntethetőséghez még ezen felül az is szükséges, hogy az adós szándéka erre a következményre (meghiúsulásra vagy csorbulásra) irányult s az nem az adós akaratán kívül következett be.“ Az indokolásnak ebből a részéből sem olvasható ki az a törvényhozói akarat, hogy az adóst a hitelező megkárosításának a célzata kell, hogy vezesse. De tovább menve az indokolás szövegében, az egész vitás kérdést expressis verbis eldönti a 4. §.-hoz fűzött miniszteri indokolásnak következő része: „E §. (4. §.) szövegezése, a Btk. 416. §.-ával ellentétben súlyt fektet annak a kiemelésére, hogy a gondatlanul okozott eredmény lényeges kelléke minden alája tartozó cselekménynek s ez egyben világos elválasztóul szolgál, szemben az 1. §. körébe eső cselekményekkel, amelyeket ugyanannak az eredménynek szándékos előidézése jellemez.“ Ez a szövegezés — véleményünk szerint — minden kétséget el kell, hogy oszlasson, a „szándékosan“ kifejezés értelme tekintetében. Az indokolás nyíltan alátámasztja ama kúriai határozatok álláspontját, amelyek a „szándékosan“ kifejezésnek azt a jelentőséget tulajdonítják, hogy a törvényhozó annak a szakaszba való felvételével csupán az eredmény-előidézés szándékosságát kívánta kiemelni, a gondatlan eredményt megkívánó 4. §.-al szemben.

Végül teljesség kedvéért ideiktatjuk Angyal Pálnak fel fogásunk helyességét igazoló egyik érvét. Ő a Hs. 2. §.-ának értelmezése kapcsán kifejti, hogy a „Hs. 2. §.-a a szándékot illetően kifejezetten beéri azzal, hogy „a súlyos megkárosítást a tettes előre láthatta.“ Ez a 2. §. ugyanis — folytatja Angyal — az 1. §.-ban meghatározott cselekményt minősíti súlyosabban; ha tehát ott (az 1. §.-ban) a szándékhoz kellene vagy abban benne lenne a célzat, úgy itt (a 2. §.-ban) is meg kellene azt kívánni, illetőleg abban bent levőnek kellene azt tekinteni; de akkor önmagával kerülne ellentétbe a törvény, midőn egyik szavával (a Hs. 2. §.-ának az 1. §.-ra történő hivatkozása során) célzatot követel, másik szavával („előre láthatta“) pedig azt egyenesen kirekeszti, illetőleg annak eshetőségével is beéri.“³⁷

Fejtegetéseink végső konklúziója tehát az, hogy a Hs. 1. §.-ában foglalt „szándékosan“ kifejezésnek az egyszerű szándékosságon túlmenő jelentőséget tulajdonítani nem lehet. E sze-

³⁷ Angyal Pál: A csalás. 165.—166. l.

rint a büntethetőségnek csupán az-a feltétele, hogy a tettes szándéka a hitelező megkárosítására is kiterjedjen, azaz elegendő, ha a tettes tudja, miszerint cselekménye egy vagy több hitelező kielégítését meg fogja hiúsítani, vagy csorbítani fogja; ellenben az 1. §. nem kívánja meg, hogy a tettetést a hitelező megkárosításának célzata vezesse.

Nézetünk szerint a kúriai határozatok egy részének ama állásfoglalása, hogy a Hs. 1. §.-ában is tényálladáki elemként szerepel a hitelezők megkárosításának célzata, a törvény 13. §.-ának a Btk. 2. §.-ára utaló rendelkezésével függ össze. E szerint a törvény életbeléptetése előtt elkövetett cselekményekre a Hs. rendelkezéseit általában csak akkor lehet alkalmazni, ha a kérdéses cselekmény a Btk. és a Hs. szerint egyaránt bűncselekmény. Minthogy pedig mind a Btk. 386. §.-a, mind pedig ugyanannak 414. §.-a tényálladáki elemül a károsítási célzat fennforgását is megkívánta, bírói gyakorlatunk ugyanezt a károsítási célzatot igyekezett beleértelmezni a Hs. 1. §.-ába, nehogy a törvény életbelépése előtt elkövetett cselekmények tettesei a büntetőjogi felelősségre vonás alól mentesüljenek. Ez az átmeneti rendelkezések miatt szükségessé vált kiterjesztő értelmezés aztán annyira felszívódott bírói gyakorlatunkba, hogy e felfogás bilincseiből bírói gyakorlatunk még ma, az átmeneti rendelkezések idejét multa ellenére sem tud kiszabadulni.

Viszont érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy, bár bírói gyakorlatunk a Hs. 1. §.-ához elméletileg célzat fennforgását kívánja meg, gyakorlatilag mégis velünk egyező álláspontot foglal el. Bírói gyakorlatunk ugyanis abba a hibába esett bele, mint a Btk. 386. §.-ával kapcsolatos bírói gyakorlat: elméletileg célzatot kíván ugyan meg, gyakorlatilag azonban e célzat fennforgását vélelmezi, ha a tettes szándéka a hitelező megkárosodására kiterjed, illetve ha a tettes a hitelező megkárosodását, mint eredményt előre látja. Mennyivel logikusabb e helyett az a felfogás, amely nem operál vélelmekkel, hanem a Hs. 1. §.-ában csupán eredményre irányuló szándékot lát fennforogni s ennek valóságos meglétét kutatja a tettes felelősségre vonásához.

IV. A hitelsértés vétségének (Hs. 4. §. 1. bekezdése) specifikus tényálladáski alkotóelemei.

Miután a II. fejezetben sorra vettük azokat a tényálladáski elemeket, amelyek az 1. §.-ban és a 4. §. 1. bekezdésében azonosak, hátra van még a hitelsértés vétsége (Hs. 4. §. 1. bekezdés) *specifikus, azaz sajátos tényálladáski elemeinek* vizsgálata. Ezek: 1. gondatlan elkövetési cselekmény; 2. az adós oldalán előálló ú. n. közelebbi eredmény; 3. a hitelező oldalán előálló ú. n. távolabbi eredménynek gondatlan módon való előidézése.

Fentebb, a II. fejezetben a tevékenység eredményének mint tényálladáski elemnek a 4. §.-al kapcsolatos taglalása során reá mutattunk, hogy a 4. §. 1. bekezdése helyesen akként lett volna megszövegezendő, hogy: „vétséget követ el és egy évig terjedhető fogházzal büntetendő az adós, ha nyilvánvalóan pazarol, vagy nagy mértékben hanyag vagy nagy mértékben könnyelmű üzletvitelt, illetőleg gazdálkodást folytat, ennek következtében fizetéseképtelenné válik és ezzel egy vagy több hitelezőjének kielégítését gondatlanságból meghiusítja vagy csorbitja.“ A 4. §. 1. bekezdésének ilyen formában való szövegezése mellett az egyes tényálladáski elemek önként kínálkoznak, míg a 4. §. 1. bekezdésének törvénybeli szövegezése tévedésbe ejthet az egyes tényálladáski alkotóelemek meghatározása és felismerése tekintetében. E szerint: 1. a gondatlanságból elkövetett cselekmény: a nyilvánvaló pazarlás, vagy nagy mértékben hanyag vagy könnyelmű üzletvitel illetőleg gazdálkodás; 2. közvetlen eredmény: a fizetéseképtelenné válás; emellett azonban 3. a távolabbi eredménynek (a hitelezői kielégítés meghiusítása vagy csorbitásának) gondatlanságból előidézettnek kell lennie.

1. *A gondatlanságból előidézett elkövetési cselekmény* — mint fentebb kifejtettük —: a nyilvánvaló pazarlás, vagy nagy mértékben hanyag, vagy könnyelmű üzletvitel, illetőleg gazdálkodás. *Zöldy Miklós* ezzel szemben a kielégítés meghiusítását vagy csorbitását tekinti elkövetési cselekménynek, míg az általunk elkövetési cselekményként deklarált pazarlást, üzletvitelt, illetve gazdálkodást az ekövetés módja megjelöléssel illeti.³⁸ *Degré Miklós* viszont a mi álláspontunkat osztja, amikor kijelenti: „Az ily cselekménynek (Hs. 4. §. szerinti cselekmény)

³⁸ *Zöldy Miklós*: A hitelsértésről szóló 1932: IX. t. c. 37. 1.

pazarlásban, hanyag vagy könnyelmű üzletvitelben illetőleg gazdálkodásban kell állania. Csakis az ily jellegű gondatlan cselekmény szolgálhat a 4. §. szerinti vétség megállapításának alapjául.³⁹ De álláspontunkat támogatja maga a törvény is, amide a 4. §. 2. bekezdését ezekkel a szavakkal vezeti be: Kereskedő nagy mértékben hanyagul, illetőleg nagy mértékben könnyelműen folytatja üzletét...”

A 4. §. 1. bekezdésében foglalt vétség főképp abban különbözik az 1. §.-ban körülírt büntettől, hogy amíg ez utóbbi szándékos, amaz viszont gondatlan cselekmény. A dogmatika ahhoz, hogy valakinek a cselekményét gondatlannak lehessen tekinteni, kettős követelményt állít fel: 1. a jogellenes következmény lehetőségének előrelátását; 2. az előrelátott következmény számbavételét.⁴⁰ Ez a tétel a gondatlanságból elkövetett hitelsértésre alkalmazva azt jelentené, hogy 1. a gondatlan hitelsértés tettesének olyan cselekményt kell elkövetnie, amely előreláthatólag a hitelező kielégítésének megghiúsítását vagy csorbítását, mint jogellenes következményt vonja maga után; 2. a tettesnek az előrelátott károsodást számba is kell vennie. A törvény azonban az e §. szerinti gondatlanság körét megszorítja, amennyiben az adósnak nem minden cselekményét, hanem csak nyilvánvaló pazarlását, nagy mértékben hanyag vagy könnyelmű üzletvitelét, illetőleg gazdálkodását említi fel mint olyan cselekményeket, amelyek előreláthatólag a hitelező megkárosodását vonják maguk után.

A pazarlás, a hanyag, könnyelmű üzletvitel, illetve gazdálkodás egymással az alternativitás viszonyában állanak, amit a törvény a „vagy” és az „illetőleg” szócskáknak a szövegbe való felvétele által juttat kifejezésre. A miniszteri indokolás magyarázatképen megjegyzi, hogy a gazdálkodásnak az üzletvitel mellé állítása arra tekintettel történt, hogy a javaslat alá eső cselekményeket nemcsak a kereskedés, hanem más foglalkozás keretében is el lehet követni.”

Hogy mit kell nyilvánvaló pazarlás, továbbá nagy mértékben hanyag vagy könnyelmű gazdálkodás alatt érteni, azt sem a törvény, sem pedig indokolása nem határozza meg. E fogal-

³⁹ Degré Miklós: A hitelsértésről szóló új törvény. 176. l.

⁴⁰ Heller Erik: A magyar büntetőjog általános tanai. 120. l.

maknak tartalommal való megtöltése tehát a bírói gyakorlat feladata. A törvény csupán a nagy mértékben hanyagul, illetve könnyelmű üzletfolytatás fogalmának meghatározására ad bizonyos direktívát a 4. §. 2. bekezdésében. E szerint: „Kereskedő nagy mértékben hanyagul, illetőleg nagy mértékben könnyelműen folytatja üzletét különösen akkor, ha fizetéseképtelenségét a hatóságnak vagy hitelezőinek, illetőleg a hitelezők érdekképviseletének kellő időben nem jelentette, ha üzleti tőkéjét rendes üzleti köréhez nem tartozó tőzsdei játékban vagy merész üzletekben kockáztatja, továbbá — habár a jog szabályai szerint ügyleteit és vagyoni állását feltűntető könyvvizetést lett volna köteles folytatni, illetőleg mérleget készíteni, — könyvvizetést nem folytatott, mérleget nem készített, vagy könyvvizetését illetőleg mérlegét, levelezését és leltárát meg nem őrizte, vagy úgy vezette, hogy abból ügyleteit és vagyoni állását nem lehet megállapítani.“

A 4. §.-hoz fűzött miniszteri indokolás a félreértések elkerülése végett nyomatékosan kiemeli, hogy a most említett cselekvések nem magukban véve adnak alapot a büntethetőségre, hanem csak abban az esetben, ha az első bekezdésben meghatározott általános feltételek is fennforognak. A 4. §. 2. bekezdésében foglalt felsorolás nem kimerítő, ami kitűnik abból, hogy a törvényhozó a 4. §. 2. bekezdésében leírt felsorolást a „különösen akkor“ szavakkal vezeti be. De ettől eltekintve, a miniszteri indokolás külön is kiemeli, hogy a §. második bekezdése a jogalkalmazás tájékoztatása végett külön felsorol egyes, szokásosan előforduló eseteket, amelyek a nagy mértékben hanyagul, vagy könnyelműen folytatott kereskedői üzletvitelt jellemzik.

A bírói gyakorlat aránylag ritkán kerül abba a helyzetbe, hogy a gondatlan hitelsértés vétségével kapcsolatban állást foglaljon. Az ide vágó kevésszámú határozat közül példaképen azt hozzuk fel, amely szerint nagy mértékben könnyelműen és hanyagul folytatja üzletét az, aki súlyos betegségének hosszú tartama alatt üzletében megfelelő szakértő erőt nem alkalmazott és mint könyvek vezetésére kötelezett kereskedő egyáltalában nem folytatott könyvvizetést, mérleget, leltárt nem készített, minek folytán vagyoni állását önmaga sem ismerhette. (K. 1445/1933.)

2. A gondatlan hitelsértés büntethetőségéhez a törvény kettős eredményt kíván meg: az adós oldalán a fizetéseképtelenné

válást, a hitelező oldalán pedig a kielégítés meghiusítását vagy csorbítását. Megjegyezni kívánjuk, hogy az adós oldalán előálló eredményt távolabbi eredménynek is nevezhetjük, mert a két eredmény közül elsősorban a fizetéseképtelenségnek kell beállania, míg a hitelező károsodása a fizetéseképtelenné válás következménye csupán. Minthogy az utóbbit a II. fejezetben részletes tárgyalásban részesítettük, e helyütt csak az adós oldalán előálló eredménnyel, *a fizetéseképtelenné válással* foglalkozunk röviden.

A törvény szóhangzatából kitünőleg az adós fizetéseképtelenségének az adós gondatlansága következtében kell előállania. Fizetéseképtelenség alatt az esedékes tartozások kiegyenlítésére való tartós képtelenséget értjük. Múló fizetési zavarok ezt a fogalmat nem merítik ki. De viszont a csőd, csődönkívüli kényszergyesség vagy kényszerfelszámolás elrendelése sem szükséges ahhoz, hogy valakivel szemben a fizetéseképtelenség fennforgását megállapíthassuk.

3. A hitelezői oldalon előálló eredmény szempontjából a hitelsértés büntette és vétsége között az a legszembevetőbb különbség, hogy míg a Hs. 1. §.-a esetében a hitelező megkárosítását az adós szándékosan idézi elő, addig a 4. §. esetében ezt *az eredményt az adós gondatlan módon okozza*. Felmerül a kérdés: milyen gondatlanságot kíván a törvény az adóstól: tudatos, avagy nem tudatos gondatlanságot? Erre a kérdésre is az e §.-hoz fűzött miniszteri indokolás nyújt választ. E szerint „alanyi tekintetben az adóssal szemben gondatlanságot kell kimutatni, azaz annak előreláthatását, hogy cselekményének hatása a fizetéseképtelenség s ez uton a hitelezőinek károsodása lesz.” Nyilvánvaló, hogy az itt megkívánt gondatlanság tudatos gondatlanság, mert az adós a lehetőség képzetének tudatában léte ellenére mulasztja el a köteles gondosságot.⁴¹

V. A hitelsértés büntettének és vétségének minősített esetei.

A Hs. 2. §.-a és 5. §.-a a hitelsértés büntettének és vétségének egy-egy minősített esetét konstruálják meg. A 2. §. szerint ugyanis „az 1. §.-ban meghatározott cselekmény büntetése ö:

⁴¹ V. ö.: Heller: A magyar büntetőjog általános tanai. 121. l.

évig terjedhető fegyház, ha a cselekmény pénzüintézettel szemben álló nagyobb számú betevőnek vagy fővállalkozóval szemben álló több alvállalkozónak súlyos megkárosítását eredményezte és ezt a tettes előre láthatta“. Az 5. §. szerint pedig „a 4. §.-ban meghatározott cselekmény büntetése 3 évig terjedő fegyház, ha a cselekmény következménye a 2. §.-ban meghatározott eredmény volt.“

A két minősített eset között az eredmény miként való előidézésében rejlik a különbség. A 2. §. ugyanis akkor forog fenn, ha a tettes a nagyobb számú betevő, illetve a több alvállalkozó súlyos megkárosítását előre láthatta. Itt tehát a törvény megelégszik a szándékosságnak viszonylag alacsonyabb fokával: a határozatlan szándékossággal, amelyet éppen az jellemez, hogy a büntettes annak a következménynek a beálltát, amelyre nézve a határozatlan szándékosság fennforog, csak valószínűnek, vagy nem is valószínűnek, de mégis lehetségesnek tartja.⁴² Ezzel szemben az 5. §.-ban körülírt minősített eset gondatlan cselekmény lévén, az eredmény előidézése akkor gondatlan, ha az adós a súlyos megkárosítás lehetőségét nem vette számba oly esetben, amidőn annak bekövetkezése előrelátható volt és azt előrelátni és számbavenni kellett volna.

A bírói gyakorlatnak ide vonatkozó kijelentéseiből megemlítjük, hogy az e §§.-okban előforduló pénzüintézet csak részvénytársaság vagy szövetkezet lehet. Egyéni kereskedelmi cég nem esik a pénzüintézet fogalma alá. (K. 215/1933.) Nagyobb számú betevő: pld. kilenc betevő. (K. 3675/1933.)

VI. A hitelsértés büntetési (Hs. 1., 2. §§.) és vétségi (4. és 5. §§.-ok) tényálladékaikhoz kapcsolódó általános jellegű rendelkezések.

Befejezésül röviden rá kívánunk mutatni a Hs.-nek a melékbüntetést tartalmazó rendelkezéseire, továbbá arra a kérdésre, hogy az egyes tényálladékok esetében a bünvádi eljárás hivatalból avagy magánindítványra indul-e meg, és végül a vizsgálható erőre utaló rendelkezésére.

⁴² V. ö. előbbi jegyzet, 115. l.

A Hs. kétféle *mellékbüntetést* ismer: a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését, valamint a pénzbüntetést. Az előbbi mellékbüntetést a Hs. 3. §.-a az 1. és 2. §.-ban meghatározott büntett kapcsán imperative rendeli alkalmazni. A Hs. 3. §.-nak ez a rendelkezése beleillik a Btk. rendszerébe. A pénzbüntetés kiszabása tekintetében a törvény 12. §.-a visszahivatkozik a II. Bn. rendelkezéseire. Ennek a szakasznak a felvétele véleményünk szerint felesleges volt, mert a II. Bn. 25. §.-a értelmében a pénzbüntetésre vonatkozó általános érvényű szabályokat alkalmazni kell a II. Bn. életbelépte után alkotandó új jogszabályokban is, tehát a Hs.-ben megállapított bűncselekményekre is. Pénzbüntetés kiszabására főleg a II. Bn. 3. §. 2. bekezdése feltételeinek fennforgása esetén kerülhet sor.

Ami a *bűnvádi eljárásnak mikénti megindítását* illeti, ide vonatkozólag a törvény csak a 4. §. 3. bekezdésében és az 5. §. 2. bekezdésében rendelkezik olyként, hogy a 4. §.-ba ütköző cselekmény miatt a bűnvádi eljárást csak magánindítványra, a 4. §.-ba ütköző és az 5. §. szerint minősülő cselekmény miatt pedig hivatalból lehet illetőleg kell megindítani. Ezeket a rendelkezéseket azonban kiegészíti a 4. §.-hoz fűzött miniszteri indoklás olyképen, hogy az 1. és a 2. §. alá eső, a hitelezőket szándékosan károsító cselekmények fennforgása esetén a bűnvádi eljárás hivatalból indul meg.

A Hs. 4. §.-ának 3.-ik és 4.-ik bekezdései — az egyébként a 3.-ik bekezdés szerint visszavonhatatlan — *magánindítvánnyal* kapcsolatban bizonyos különleges rendelkezéseket tartalmaznak, amelyek eltérnek a Btk.-nek a magánindítványra vonatkozó általános tanaitól. Ezek az eltérések két vonatkozásban nyilvánulnak meg: a) a magánindítványi jog alanyai tekintetében; b) a magánindítvány előterjesztésének határideje tekintetében.

a) A magánindítványi jog alanya tekintetében különbséget kell tennünk ama eset között, amidőn *egy* hitelező és ama eset között, amidőn *több* hitelező károsodott meg. Az előbbi esetre a Hs. nem tartalmaz rendelkezést. Erre az esetre a Btk. 113. §.-ának ama rendelkezése nyer alkalmazást, amely szerint bármely magánindítványi bűncselekmény esetén a magánindítvány előterjesztésére a tizenhatodik életévét betöltött sértett van

jogosítva; ha pedig a sértett tizenhatodik életévét még nem töltötte be, helyette törvényes képviselője jogosult a magánindítványra. Arra az esetre, ha több hitelező szerepel sértettként, a Hs. 4. §.-ának 3.-ik bekezdése akként rendelkezik, hogy „a magánindítvány megtételére a megkárosított hitelezőknek a követeléseik tőkeösszege szerint számított többsége jogosult.” Ez a szabály kivételt jelent a Btk. 114. §.-ából kiolvasható ama szabály alól, amely szerint, ha valamely bűncselekmény esetében több személy szerepel sértettként, ezek bármelyikét megilleti a többiek jogától függetlenül a magánindítvány előterjesztésének joga. A Hs. fenti rendelkezésével a többségi elvet honosítja meg a magánindítvány előterjesztésével kapcsolatban. Különösen helyeselhető a törvénynek az az elgondolása, hogy az indítványozók többségét nem fejszám, hanem követeléseik tőkeösszege szerint számítja.

b) A magánindítvánnyal kapcsolatos másik eltérés a magánindítvány előterjesztésének határidejével kapcsolatban jelentkezik. A Hs. 4. §. 4.-ik bekezdése szerint: „ha az adós a hitelezőivel kötendő egyesség iránt eljárást tett folyamatba, a magánindítványt a Btk. 112. §.-ában meghatározott határidőn túl is mindaddig meg lehet tenni, amíg az egyességi eljárás folyamatban van, vagy amíg az adós a magánegyességben vagy a kényszeregyességben elvállalt kötelezettségének eleget nem tett.” A miniszteri indokolás e rendelkezés indokául azt hozza fel, hogy egyrészt e rendelkezés kizárja, hogy az idő előtt megindított bűnvádi eljárás az adós üzleteinek lebonyolítását megszakítsa, és üzleti egyéniségét kettétörje, másrészt a hitelezők jóindulatától való e részbeni függés az adóst hathatósan arra fogja ösztönözni, hogy a hitelezőkre előnyös egyességet kössön és egyességi kötelezettségeinek pontosan eleget tegyen.

A Hs. 13. §.-a a *visszaható erő* tekintetében a Btk. 2. §.-ában foglalt rendelkezésre utal. Véleményünk szerint a 13. §.-nak a visszaható erőre vonatkozó rendelkezése ugyancsak felesleges, mert a 13. §. rendelkezése hiányában amúgy is csak a Btk. 2. §.-ában foglalt szabály nyert volna alkalmazást a törvény életbe lépte előtt elkövetett és életbe lépte után elbírálandó cselekményekre. Minthogy a Hs. életbe lépése óta közel nyolc esztendő telt el, a Hs. 13. §.-ának, illetve a Btk. 2. §.-ának alkal-

mazására egyáltalán nem is kerülhet sor, miután nemcsak a törvények életbe lépése előtt elkövetett vétségek, hanem a Btk. 106. §. 4. pontjára tekintettel a törvény életbe lépése előtt elkövetett bűntettek is azóta régen elévültek. Ez okból nem is foglalkozunk azzal a kérdéssel, hogy vajjon a Hs. egyes szakaszai és a Btk.-nek általuk hatályon kívül helyezett szakaszai közül melyik tartalmaz enyhébb intézkedéseket.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
I. A hitelsértésről általában. — — — — —	3
II. A hitelsértés büntettségének (Hs. 1. §.) és vétségének (Hs. 4. §.) közös tényálladási elemei — — — — —	7
1. A hitelsértés alanya 8. — 2. A hitelsértés tevékenységi tárgya 13. — 3. A hitelsértés jogi tárgya 16. — 4. A sértett személy vagy személyek köre 18. — 5. A tevékenység eredménye 18. — 6. Okozati összefüggés 25.	
III. A hitelsértés büntettségének (Hs. 1. §.) specifikus tényálladási alkotóelemei. — — — — —	26
1. Az elkövetési cselekmény szándékos volta 26. — 2. Az elkövetési cselekmény 28. — Az elkövetés jogtalan módja 31. — 4. Az eredmény szándékolt volta 32.	
IV. A hitelsértés vétségének (Hs. 4. §. 1. bekezdése) specifikus tényálladási alkotóelemei — — — — —	43
1. Gondatlan elkövetési cselekmény 43. — 2. Az adós oldalán előálló ú. n. közelebbi eredmény 45. — 3. A hitelező oldalán előálló ú. n. távolabbi eredménynek gondatlan módon való előidézése 46.	
V. A hitelsértés büntettségének és vétségének minősített esetei. — —	46
VI. A hitelsértés büntetési (Hs. 1., 2. §§.) és vétségi (Hs. 4. és 5. §§.-ok) tényálladásihoz kapcsolódó általános jellegű rendelkezések. —	47
Mellékbüntetések 48. — Hivatalból üldözendőség, magánindítványi jelleg 48. — Visszaható erő 49.	